

2018 оны 03 дугаар сарын 26
№12/1017/

ТӨРИЙН МЭДЭЭЛЭЛ

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН АЛБАН МЭДЭЭЛЭЛ

**Монгол Улсын
Ерөнхийлөгчийн
зарлиг**

**Дүрэм, журам батлах
тухай**

**Монгол Улсын
Засгийн газрын
тогтоол**

Журам батлах тухай

**Монгол Улсын
Үндсэн хуулийн
цэцийн дүгнэлт**

**Иргэний хэрэг шүүхэд хянан
шийдвэрлэх тухай хуулийн
67 дугаар зүйлийн 67.1.5 дахь
заалт, 118 дугаар зүйлийн
118.5 дахь хэсгийн зарим заалт
Үндсэн хуулийн холбогдох
заалтыг зөрчсөн эсэх маргааныг
хянан шийдвэрлэсэн тухай**

ГАРЧИГ

МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧИЙН ЗАРЛИГ

138.	Дүрэм, журам батлах тухай	Дугаар 10	397
139.	Дүрэм, журам батлах тухай	Дугаар 11	410

МОНГОЛ УЛСЫН ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ТОГТООЛ

140.	Журам батлах тухай	Дугаар 5	419

МОНГОЛ УЛСЫН ҮНДСЭН ХУУЛИЙН ЦЭЦИЙН ДҮГНЭЛТ

141.	Иргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 67 дугаар зүйлийн 67.1.5 дахь заалт, 118 дугаар зүйлийн 118.5 дахь хэсгийн зарим заалт Үндсэн хуулийн холбогдох заалтыг зөрчсөн эсэх маргааныг хянан шийдвэрлэсэн тухай	Дугаар 02	422

МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧИЙН ЗАРЛИГ

2018 оны 01 дүгээр
сарын 31-ний өдөр

Дугаар 10

Улаанбаатар
хот

Дүрэм, журам батлах тухай

Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Гучин дөрөвдүгээр зүйлийн 1 дэх хэсэг, Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн тухай хуулийн 9 дүгээр зүйлийн 1 дэх хэсэг, Прокурорын тухай хуулийн 65 дугаар зүйлийн 65.2 дахь хэсгийг тус тус үндэслэн ЗАРЛИГ БОЛГОХ нь:

1. “Прокурорын ёс зүйн дүрэм”-ийг 1 дүгээр, “Прокурорын ёс зүйн зөвлөлийн ажиллах журам”-ыг 2 дугаар хавсралт ёсоор тус тус баталсугай.

2. Энэ зарлиг батлагдсантай холбогдуулан Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн 2010 оны 268, 2015 оны 85 дугаар зарлигийг тус тус хүчингүй болсонд тооцсугай.

**МОНГОЛ УЛСЫН
ЕРӨНХИЙЛӨГЧ**

**ХАЛТМААГИЙН
БАТТУЛГА**

Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн 2018 оны
1 дүгээр сарын 31-ний өдрийн 10 дугаар
зарлигийн нэгдүгээр хавсралт

ПРОКУРОРЫН ЁС ЗҮЙН ДҮРЭМ

Нэг.Нийтлэг үндэслэл

1.1. Прокурор ёс зүйн зөрчил гаргах нь иргэд, олон нийт, иргэний нийгмийн зүгээс прокурорт итгэх итгэлийг алдагдуулах, прокурорын байгууллагын нэр хүндийг бууруулах сөрөг үр дагавартай тул прокурорын ёс зүйн хэм хэмжээг чанд сахиулахад энэхүү дүрмийн зорилго оршино.

1.2. Прокурорын ёс зүйн дүрмийн зорилт нь прокурорын албаны үйл ажиллагаа болон хувийн амьдралдаа баримтлах зарчим, даган биелүүлэх хэм хэмжээг тодорхойлж, түүнийг зөрчигдөхөөс урьдчилан сэргийлэх; прокурорын ёс зүй, хариуцлагатай байдлыг бэхжүүлж, прокурорт итгэх олон нийтийн итгэлийг нэмэгдүүлэх; прокурорын хараат бус байдлыг хамгаалахад оршино.

Хоёр.Прокурорын ёс зүйн хэм хэмжээ

2.1. Прокурор нь төрийн тусгай албан хаагч болохын хувьд хяналтын чиг үүргээ хэрэгжүүлэхдээ, түүнчлэн нийгэм, хамт олон, гэр бүлийн харилцааны хүрээнд дагаж мөрдвөл зохих зан үйлийн нийлбэр цогцыг прокурорын ёс зүйн хэм хэмжээ гэнэ.

2.2. Прокурорын ёс зүйн хэм хэмжээг тогтоон мөрдүүлэхэд дараах зарчмыг баримтална:

- 2.2.1. хуулийг нэг мөр хэрэглэх;
- 2.2.2. хүний эрх, эрх чөлөө, нийтийн эрх ашгийг хамгаалах;
- 2.2.3. нэгдмэл төвлөрсөн удирдлагатай байх;
- 2.2.4. хараат бус, бие даасан байх;
- 2.2.5. ил тод, нээлттэй байх;

2.2.6. прокурор, прокурорын байгууллагын нэр төрийг цэвэр ариун байлгах, өөрийн ажил, албан тушаалдаа хүндэтгэлтэй хандах.

2.3. Прокурор хяналтын чиг үүргээ хэрэгжүүлэхдээ дараах ёс зүйн хэм хэмжээг баримтална:

2.3.1. прокурор нь хэрэг, зөрчил хянан шийдвэрлэх ажиллагааны оролцогчидтой харилцахдаа ялгавартай байдал гаргахгүйгээр

тэдэнд хүндэтгэлтэй хандаж тухайн хэргийг шударга, зөв шийдвэрлүүлэх итгэл үнэмшлийг төрүүлж чадахуйц харьцааны соёлтой байх;

2.3.2. прокурор нь хэргийн оролцогчид болон бусад хүмүүстэй албан үүргийн хувьд харилцахдаа аашилж зандрах, айлган сүрдүүлэх, догшин хэрцгий хандах, үзэл бодлоо тулгах зэргээр зүй бус авир гаргахгүй байх;

2.3.3. прокурор нь хувийн сонирхлын үүднээс харьяаллын бус, бусдын хяналтанд байгаа хэрэг, материалтай танилцах, зөвлөгөө өгөх, мөрдөгч, прокурор, шүүгч, шинжээч нарт өөртөө ашигтай болон үндэслэлгүй шийдвэр гаргуулах хүсэлт тавихыг цээрлэж, хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаанд нь хөндлөнгөөс оролцож, дарамт шахалт үзүүлэхгүй байх;

2.3.4. прокурор нь хуульд заасан үндэслэл, журмын дагуу эцэслэн шийдвэрлэгдээгүй байгаа хэрэг, материалын талаар урьдчилан дүгнэлт гаргах саналаа илэрхийлэхээс зайлсхийж, хуулиар зөвшөөрснөөс бусад тохиолдолд хэрэг, материалын талаар хэвлэл, мэдээллийн хэрэгслээр нийтэлж, нэвтрүүлэхгүй байх;

2.3.5. прокурорт хандаж гаргасан байгууллага, иргэдийн хүсэлт, гомдол, мэдээлэлд анхааралтай хандаж, хуульд заасан хугацаанд шийдвэрлэж байх;

2.3.6. гэр бүлийн гишүүн, төрөл садангийн болон ойр дотно харилцаатай хүмүүс, өмнө нь ажиллаж байсан, эрх ашгийг нь ямар нэг хэлбэрээр хамгаалж байсан байгууллагатай холбогдсон эрүү, иргэн, захиргааны хэрэг, материалыг хянан шийдвэрлэх ажиллагаанд оролцохгүй;

2.3.7. прокурор хэргийн байдлыг тал бүрээс нь бүрэн бодитой нотлохын тулд хуульд заасан бүх арга хэмжээг авч, яллагдагчийг яллах, цагаатгах, эрүүгийн хариуцлагыг хөнгөрүүлэх ба хүндрүүлэх нөхцөл байдлыг адил тэнцүү тогтоолгох үүргийг хангаж, хэт нэг талыг барьж асуудалд хандахгүй байх;

2.3.8. прокурор гаргасан шийдвэрийнхээ үндэслэлийг нотолж байх, хэрэв гаргасан шийдвэрийнхээ хууль зүйн үндэслэлийг нотолж чадахгүйд хүрвэл хариуцлага хүлээдэг байх;

2.3.9. хүнд суртал гаргах, хэргийг шалгаж хянах нэрийн дор хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаанд оролцогчдыг хясан боогдуулсан, хууль бус тодорхой зорилгоор тэдгээрийн эрхийг зөрчсөн, хэргийг нь шийдвэрлэхгүй удаашруулах, тэдгээрээс гаргасан хууль ёсны, үндэслэлтэй гомдол, хүсэлтийг хүлээн авч хангахгүй байх зэргээр эрхийг нь зөрчиж чирэгдүүлэхгүй байх;

2.3.10. мөрдөн шалгах ажиллагаанд шалгагдаж байгаа хэргийг аль нэг талд нь ашигтай шийдвэрлэх талаар бусдад урьдчилан амлалт өгөхгүй байх;

2.3.11. өөрийн хяналтанд байгаа хэргийн талаар бусдад ярих, мэдээлэхгүй байх;

2.3.12. хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаанаас татгалзан гарах тухай хуулийн заалтыг хэлбэрэлтгүй мөрдөх;

2.3.13. хэрэг, материал хянах явцдаа олж мэдсэн хувь хүн, байгууллагын нууцыг задруулахгүй байх;

2.4. Прокурор хяналтын чиг үүргээс гадуур нийгмийн бусад үйл ажиллагаанд дараах ёс зүйн хэм хэмжээг баримтална:

2.4.1. прокурорын хяналтын чиг үүрэгтэй холбогдолгүй асуудлаар байгуулсан аливаа хороо, комисс, ажлын хэсгийн бүрэлдэхүүнд орохыг хориглоно.

2.4.2. багшлах болон эрдэм шинжилгээний ажил эрхлэхдээ тэдгээр байгууллагын удирдах зөвлөлийн бүрэлдэхүүнд орохыг хориглоно.

2.4.3. хэвлэл, мэдээллийн хэрэгслээр прокурорын байгууллагын нэр хүндэд харш сурталчилгаа хийхийг хориглоно.

2.4.4. прокурор нийгэм, соёлын арга хэмжээнд оролцохдоо уг үйл ажиллагаа, арга хэмжээ нь прокурорын байгууллагын нэр хүндэд харшлахаар бол татгалзана.

2.4.5. албан үүргээ хэрэгжүүлэхэд харшлах, эсхүл сөргөөр нөлөөлөх, прокурорын албан тушаалыг ашиглахыг санаархсан аливаа хэлцэл, үйл ажиллагаанаас зайлсхийнэ.

2.4.6. прокурорын албан тушаалд харшлах үндэслэл бүхий хөрөнгө оруулалт, бизнесийн бусад ашиг сонирхлоос татгалзана.

2.4.7. албан үүргээ хэрэгжүүлэхтэй холбогдуулан олж авсан аливаа мэдээллийг өөрийн санхүүгийн эх үүсвэр болгон ашиглахгүй.

2.4.8. эрхэлж буй ажил, албан тушаалтайгаа холбоотойгоор бусдаас хандив, тусламж, зээл хүсэх, бэлэг авах, ямар нэг байдлаар хувьдаа давуу байдал олж авах, мөн түүнчлэн түүхт ой, баяр

ёслолыг тохиолдуулан аж ахуйн нэгж байгууллага, иргэнээс бэлэг сэлт, үнэ бүхий зүйл, ямарваа нэгэн эрх шилжүүлэн авахыг хориглоно.

2.4.9. хэргийн оролцогч, тэдгээрийн гэр бүлийн гишүүн болон өмгөөлөгчтэй хувийн харьцаа тогтоож, тэднээр дайлуулах, үйлчлүүлэх, ажил гүйцэтгүүлэхгүй байх.

2.4.10. прокурор багшлах болон эрдэм шинжилгээний ажил гүйцэтгэхээс бусад хуулиар тогтоосон үүрэгт нь үл хамаарах ажил, албан тушаал хавсарч болохгүй.

2.4.11. прокурор олон нийтийн цахим мэдээ, мэдээллийн сүлжээ ашиглахдаа прокурорын нэр хүндэд харшилсан, эсхүл прокурорын үйл ажиллагаанд сөргөөр нөлөөлөх санал, сэтгэгдэл, зураг, дуу, дүрс бичлэг болон бусад хэлбэрийн мэдээ, мэдээлэл байршуулах, уг төрлийн мэдээллийг дэмжсэн хандлага илэрхийлэхийг хориглоно.

2.4.12. прокурор олон нийтийн цахим мэдээ, мэдээллийн сүлжээнд хэргийн оролцогчидтой харилцахыг хориглоно.

2.4.13. прокурор нь байгууллагын албан ёсны цахим сүлжээнээс бусад сүлжээнд шаардлагагүй тохиолдолд дүрэмт хувцастай зураг болон албан үүргээ гүйцэтгэж байгаатай холбоотой зураг, дүрс, бичлэг мэдээллийг цахим сүлжээнд байршуулахгүй байх.

2.4.14. прокурор хэргийн оролцогч болон тэдгээрийн хамаарал бүхий этгээдтэй хувийн харилцаа тогтоох, шууд болон шууд бусаар тусламж авах, хувьдаа ашиг олох, төлбөргүй буюу хөнгөлөлттэйгөөр үйлчлүүлэх зэрэг хууль бус хангамж эдлэх зэргээр албан тушаалын нэр хүндийг ашиглан ямар нэгэн давуу байдал бий болгохыг хориглоно.

2.4.15. прокурор нь хэрэг хянан шийдвэрлэх явцад хөндлөнгөөс оролцох, нөлөөлөхийг оролдсон аливаа этгээдийн талаар нөлөөллийн мэдүүлэг үнэн зөв хөтлөх үүрэгтэй.

2.4.16. прокурор нь хэргийг хараат бусаар хянан шийдвэрлэх үүргээ зөрчихгүйгээр бусадтай хууль хэрэглээний талаар санал солилцож болно.

2.4.17. хэргийн оролцогч болон бусад иргэдтэй зүй бус харьцах, хэл амаар доромжлохыг хориглоно.

2.4.18. прокурор нь өөрийн бүхий л үйл ажиллагаа, хувцаслалт, биеэ авч явах байдлаараа прокурорын байгууллагын нэр хүндийг хамгаалж, олон нийтийн итгэл, хүндэтгэлийг хүлээж байна.

2.4.19. албан үүргээ хэрэгжүүлэх болон эрх бүхий байгууллагаас шаардсанаас өөр тохиолдолд бусдын зан төлөв, ёс суртахуун, нэр төр, алдар хүндийн талаар тодорхойлохгүй.

2.4.20. эрдэм шинжилгээний ажил эрхлэх, багшлах, зохиол бүтээл туурвих, хэвлэн нийтлэх, гэрээ хэлцэл байгуулахад прокурорын албан тушаал, прокурорын байгууллагын нэр хүндийг ашиглахаас зайлсхийнэ.

2.4.21. дүрэмт хувцастай яваа үедээ, түүнчлэн албан үүрэг гүйцэтгэж явах үедээ буюу ажлын байранд, эсхүл хяналтын ажлын явцад хэргийн оролцогчид, тэдгээрийн өмгөөлөгч, мөрдөгч, шүүгчтэй ууж согтуурах, мансуурахыг хориглоно.

2.4.22. прокурор согтууруулах ундаа хэтрүүлэн хэрэглэж албадан эрүүлжүүлэгдэх, санаатайгаар зөрчил гаргаж шийтгэл хүлээх, бусадтай зүй бусаар харьцах, бусдыг доромжлохыг цээрлэнэ. Энэ төрлийн зөрчлийг удаа дараа гаргасан бол сахилгын шийтгэл хүлээлгэх үндэслэл болно.

2.4.23. прокурорын хууль тогтоомжид заасны дагуу өөрийн болон гэр бүлийнхээ хөрөнгө, орлогыг үнэн зөвөөр мэдүүлж байх үүрэгтэй.

2.4.24. прокурор албан үүргээ гүйцэтгэхээс бусад тохиолдолд прокурорын үнэмлэх, энгэрийн тэмдгийг бусдад ашиглуулах, албан үүрэгтэй нь холбоогүй иргэний үүрэг, хувийн шинж чанартай хэрэгцээнд прокурорын үнэмлэх, тэмдэг ашиглах, барьцаа болгон үлдээхийг хориглоно.

2.4.25. прокурорын талаар үндэслэлгүй нийтлэл хэвлүүлсэн, нэвтрүүлсэн тохиолдолд тухайн прокурор, эсвэл түүний эрх ашгийг хамгаалах үүрэг бүхий төрийн болон төрийн бус байгууллага шүүхэд хандаж прокурорын нэр хүндийг сэргээлгэх, эд хөрөнгийн бус гэм хорын хохирлыг арилгуулахаар шаардах эрхтэй.

2.4.26. прокурор амь нас, эрүүл мэнд, өмч хөрөнгөө гэмт халдлагаас хамгаалах зорилгоор олгосон бие хамгаалах тусгай хэрэгслийг зориулалтын бусаар ашиглах, бусдад ашиглуулах зэргээр тогтоосон журмыг зөрчихгүй байх үүрэгтэй.

2.5. Прокурор улс төрийн дараах үйл ажиллагаанд оролцохыг хориглоно:

2.5.1. бүх шатны улс төрийн сонгуулийг зохион байгуулах байгууллагын бүрэлдэхүүнд орох;

2.5.2. улс төрийн аливаа байгууллагын удирдах болон гүйцэтгэх албан тушаал эрхлэх;

2.5.3. улс төрийн сонгуульд нэр дэвшигчид болон улс төрийн намд хөрөнгө мөнгө олж өгөхөөр амлах, зуучлах, хандив өргөх, бусад туслалцаа үзүүлэх;

2.5.4. улс төрийн байгууллага, нэр дэвшигчийг дэмжиж, эсхүл эсэргүүцэж нийтэд хандаж үг хэлэх, олон нийтийн сүлжээгээр мэдээлэл түгээх, байршуулах, сонгуулийн сурталчилгаанд аливаа хэлбэрээр оролцох.

Гурав. Прокурорын ёс зүйн зөрчил, түүнийг хянан шийдвэрлэх

3.1. Прокурорын ёс зүйн зөрчил гэж энэ дүрмээр тогтоосон прокурорын ёс зүйн хэм хэмжээг санаатай буюу санамсаргүйгээр зөрчсөн үйлдэл, эс үйлдлийг хэлнэ.

3.2. Хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны явцад прокурорын гаргасан мэргэжил, ур чадвар, дадлага, туршлагатай холбоотой алдаа нь ёс зүйн зөрчилд хамаарахгүй.

3.3. Прокурор бусад прокурорын үйлдсэн ёс зүйн зөрчлийг зохих байгууллагад мэдэгдээгүйн төлөө хариуцлага хүлээхгүй.

3.4. Прокурор ёс зүй зөрчсөн тухай гомдол, хүсэлтийг дараах үндэслэлээр шалгаж шийдвэрлэнэ:

3.4.1. мөрдөгч, шинжээч, өмгөөлөгч, шүүгч хүсэлт гаргасан;

3.4.2. иргэн, хуулийн этгээдээс гомдол, мэдээлэл ирүүлсэн;

3.4.3. хэргийн оролцогчид, тэдгээрийн хууль ёсны төлөөлөгчийн гаргасан гомдол, хүсэлт.

3.4.4. прокурорын газраас санал, хүсэлт ирүүлсэн.

3.5. Прокурор ёс зүйн зөрчил гаргасан эсэх талаарх шалгалтыг Улсын ерөнхий прокурорын газрын хяналт, шалгалт, дотоод аюулгүй байдлыг хангах чиг үүрэг бүхий зохион байгуулалтын бүтцийн нэгж хариуцан явуулж, Прокурорын ёс зүйн зөвлөлд танилцуулна.

3.6. Ёс зүйн зөрчлийг шалгасан материалтай уг зөрчилд холбогдсон прокурор танилцаж, нэмэлт ажиллагаа хийлгэх хүсэлт гаргаж болно.

3.7. Энэ дүрэмд заасан ёс зүйн хэм хэмжээг зөрчсөн нь нотлогдвол тухайн прокурорт Монгол Улсын Прокурорын тухай хуульд заасан сахилгын шийтгэл оногдуулах үндэслэл болно.

3.8. Прокурорт сахилгын шийтгэл оногдуулахдаа энэ дүрмээр тогтоосон ёс зүйн зөрчил гаргасан эсэхийг заавал урьдчилан шалгаж тогтоосон байна.

3.9. Прокурор ёс зүйн дүрэм зөрчсөн эсэхийг Прокурорын ёс зүйн зөвлөлийн ажиллах журамд заасны дагуу шалгаж шийдвэрлэнэ.

Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн 2018 оны
1 дүгээр сарын 31-ний өдрийн 10 дугаар
зарлигийн хоёрдугаар хавсралт

ПРОКУРОРЫН ЁС ЗҮЙН ЗӨВЛӨЛИЙН АЖИЛЛАХ ЖУРАМ

Нэг. Нийтлэг үндэслэл

1.1. Энэ журмын зорилт нь Прокурорын ёс зүйн зөвлөл /цаашид “Зөвлөл” гэх/-ийн бүтэц, чиг үүрэг, бүрэн эрх, гомдол хүсэлт, мэдээлэл /цаашид “Гомдол, хүсэлт” гэх/-ийг хянан шийдвэрлэх, шалгахтай холбоотой харилцааг зохицуулахад оршино.

1.2. Зөвлөл нь прокурорын сахилга, ёс зүйтэй холбогдуулан гаргасан санал, хүсэлт, гомдол, мэдээлэл /цаашид “Гомдол” гэх/-ийг хянан шийдвэрлэх чиг үүрэгтэй ажиллана.

1.3. Зөвлөл нь гомдлыг хянан шийдвэрлэхдээ Монгол Улсын Үндсэн хууль, Прокурорын тухай хууль, холбогдох бусад хууль, прокурорын ёс зүйн дүрэм болон энэ журмыг баримтална.

1.4. Зөвлөл нь гомдлыг хянан шийдвэрлэхдээ хууль дээдлэх, шударга, ил тод, хараат бус байх, гомдлыг заавал хянан шийдвэрлэх зарчмыг мөрдлөг болгоно.

1.5. Зөвлөл нь гомдол шалгах явцад гомдолд дурдагдаагүй боловч Прокурорын ёс зүйн дүрмийг зөрчсөн байж болзошгүй баримт илэрвэл хянан шийдвэрлэх ажиллагаа явуулна.

1.6. Улсын ерөнхий прокурор нь Зөвлөлийн бүрэлдэхүүнийг томилно.

1.7. Зөвлөлийг чиг үүргээ хэрэгжүүлэх нөхцлийг Улсын ерөнхий прокурорын газрын Тамгын газар хариуцна.

1.8. Прокурорын ёс зүйн дүрмийг хэрэгжүүлээгүй үйлдэл, эс үйлдлийг зөрчил гэнэ.

1.9. Прокурор ёс зүйн зөрчил гаргасан эсэх талаарх шалгалтыг Улсын ерөнхий прокурорын газрын хяналт, шалгалт, дотоод аюулгүй байдлыг хангах чиг үүрэг бүхий зохион байгуулалтын бүтцийн нэгж явуулна.

Хоёр. Зөвлөлийн эрх хэмжээ

2.1. Зөвлөл нь Прокурорын тухай хуулийн 65 дугаар зүйлийн 65.1 дэх хэсэгт заасан чиг үүргийг хэрэгжүүлнэ.

2.2. Зөвлөл нь Прокурорын ёс зүйн дүрмийн 3.4 дэх хэсэгт заасан гомдол, хүсэлт, мэдээллийг шалгасан дүнг хэлэлцэнэ.

2.3. Зөвлөл нь нэр хаяггүй гомдол, мэдээлэл, хүсэлтийг хүлээн авч шийдвэрлэхгүй.

Гурав. Зөвлөлийн чиг үүрэг

3.1. Зөвлөл нь прокурорын ёс зүйн дүрмийг зөрчсөн эсэх асуудлаар явуулсан шалгалтын дүнг хэлэлцэж, дүгнэлт гаргах чиг үүргийг хэрэгжүүлнэ.

3.2. Зөвлөлийн дарга нь гишүүний эрхээс гадна дараах бүрэн эрхийг хэрэгжүүлнэ:

3.2.1. прокуророос ёс зүйн зөрчил гаргасан талаарх гомдлыг хүлээн авч танилцан энэ журмын 1.9-д заасан чиг үүрэг бүхий нэгжид шилжүүлж шалгуулах;

3.2.2. шалгалтын материалтай урьдчилан танилцаж, нэмэлт шалгалт хийлгүүлэх;

3.2.3. гаргасан гомдол нь прокурорын ёс зүйтэй холбогдолгүй болох нь шалгалтаар тогтоогдвол зөвлөлийн хуралдаанаас өмнө гомдол, хүсэлтийг шийдвэрлэх;

3.2.4. шалгалтын дүнг харгалзан шалгалтын материалыг харьяаллын дагуу өөр байгууллага, албан тушаалтанд шалгуулахаар шилжүүлэх;

3.2.5. шалгалтын дүнг зөвлөлийн хуралдаанаар хэлэлцүүлэхээр шийдвэрлэх;

3.2.6. Зөвлөлийн хуралдааныг товлон зарлах, бэлтгэлийг хангуулах, хуралдааныг удирдах, зөвлөлийн хуралдаанаас гарсан шийдвэр, дүгнэлтийн төслийг бэлтгэх үүргийг зөвлөлийн гишүүдэд даалгах, боловсруулсан төслийг хянах;

3.2.7. Зөвлөлийн хуралдаанаас гаргасан дүгнэлтэд гарын үсэг зурж баталгаажуулах, гомдол, хүсэлт гаргагчид хариу өгөх;

3.3. Зөвлөлийн гишүүн дараах эрх эдэлж, үүрэг хүлээнэ:

3.3.1. Прокурорын ёс зүйн хэм хэмжээг зөрчсөн эсэх асуудлыг шалгасан дүнг хэлэлцэх Зөвлөлийн хуралдаанд оролцох;

3.3.2. үүрэгт ажилтай нь холбогдуулж өөрт нь илэрхий болсон, эсхүл итгэмжлэн мэдэгдсэн нууцыг хугацаагүй чанд хадгалах;

3.3.3. Зөвлөлийн хуралдаанд тухайн прокурор ёс зүйн зөрчил гаргасан эсэх талаар саналаа хэлэх.

3.4. Зөвлөлийн гишүүн дараах тохиолдолд зөвлөлийн хуралдаанд оролцохоос татгалзана:

3.4.1. өөрөө гомдол, хүсэлтийг гаргасан болон прокурорын ёс зүйтэй холбоотой зөрчлийг илрүүлсэн бол;

3.4.2. тухайн прокурортой, эсхүл гомдол, хүсэлт гаргасан этгээдтэй болон түүний гэр бүлийн гишүүдтэй төрөл, садан байвал;

3.4.3. өөрөө шууд буюу шууд бусаар уг асуудалд хувийн сонирхолтой гэж үзэх үндэслэл байгаа бол.

Дөрөв. Зөвлөлийн бүтэц, бүрэлдэхүүн

4.1. Зөвлөл нь дарга, 8 гишүүний бүрэлдэхүүнтэй байна. Зөвлөлийн дарга, гишүүдийг 3 жилийн хугацаатайгаар Улсын ерөнхий прокурор томилно.

4.2. Зөвлөл нь дадлага туршлага, ур чадвартай, мэргэжил, ёс зүйн зөрчилгүй прокуроруудаас бүрдэнэ.

4.3. Зөвлөлийн гишүүнийг өөрчлөх, хугацааг сунгах шийдвэрийг Улсын Ерөнхий прокурор бүрэн эрхийнхээ хүрээнд гаргана.

4.4. Зөвлөлийн нарийн бичгийн дарга нь прокурор байх бөгөөд түүнийг Улсын ерөнхий прокурор томилно.

4.5. Нарийн бичгийн дарга дараах үүргийг гүйцэтгэнэ:

4.5.1. хуралдааны бэлтгэл, зохион байгуулалтыг хангах, зар тараах;

4.5.2. хуралдаанд байлцаж, тэмдэглэл хөтлөн хуралдааны үйл явцыг бэхжүүлэх, холбогдох материал, архив, албан бичиг баримтыг хадгалах, хамгаалах;

4.5.3. Зөвлөлөөр шийдвэрлэсэн асуудлын тоо, бүртгэл хөтлөх;

4.5.4. Зөвлөлийн шийдвэр, дүгнэлт болон мэдэгдэх хуудсыг гомдол, хүсэлт гаргагчид хүргүүлэх.

Тав. Прокурорын ёс зүйн зөрчлийг шалгах

5.1. Зөрчил шалгах ажиллагааг Прокурорын ёс зүйн дүрмийн 3.4 дэх хэсэгт заасан гомдол, хүсэлтийг үндэслэн явуулна.

5.2. Зөвлөлийн нарийн бичгийн дарга гомдол, хүсэлтийг хүлээн авч, Зөвлөлийн даргад танилцуулна. Шаардлагатай гэж үзвэл зөвлөлийн дарга нэмэлт материал шаардан гаргуулж болно.

5.3. Зөвлөлийн дарга санал, хүсэлттэй танилцаж, шалгуулахаар Улсын ерөнхий прокурорын газрын хяналт, шалгалт, дотоод аюулгүй байдлыг хангах чиг үүрэг бүхий нэгжид шилжүүлнэ.

5.4. Хяналт, шалгалт, дотоод аюулгүй байдлыг хангах чиг үүрэг бүхий нэгж нь гомдол, хүсэлтийг шалгах аргаар хүлээн авснаас хойш 20 хоногийн дотор зөрчлийг шалгах, нотлох ажиллагааг дор дурдсанаар шалгаж, тогтооно:

5.4.1. гомдол, хүсэлтийг шалгах (зөрчил гарсан газар дээр нь танилцах, гомдол гаргагч, бусад этгээдээс тайлбар авах, бичиг баримт,

нотлох баримтыг шинжлэн судлах, бэхжүүлж авах зэргээр шаардлагатай бүхий л ажиллагааг хийж материалжуулна);

5.4.2. албан тушаалтан, аж ахуйн нэгж, байгууллага, иргэдээс нотлох баримт шаардан гаргуулах, тайлбар авах, хавтаст хэргээс хуулбар хийх, шалгалтын материалыг тухайн прокурорт танилцуулж тэмдэглэл үйлдэх, хариу тайлбар авах.

5.4.3. тухайн зөрчилд холбогдон шалгагдаж буй прокурорт түүний буруутгаж буй баримт сэлт материалыг танилцуулах, нотолгоо баримт гаргаж өгөх боломжоор хангах, ажиллагааны явцтай танилцах, хариу тайлбар өгөх боломжоор хангах.

5.5. Нэмэлт ажиллагаа хийх, шаардлагатай тохиолдолд шалгах хугацааг зөвлөлийн дарга нэг удаа ажлын 5 хүртэлх хоногоор сунгаж болно.

5.6. Шалгалт хийж буй прокурор нь Прокурорын тухай хууль, Прокурорын ёс зүйн дүрмийг зөрчсөн эсэх асуудлыг нарийвчлан шалган тогтоож, баримтжуулсан байна. Шалгалт хийж буй прокурор нь гомдол, хүсэлтийг шалгах ажиллагаа дуусмагц шалгалтын дүнгийн талаар танилцуулга бэлтгэж зөвлөлийн даргад танилцуулна.

5.7. Зөвлөлийн дарга шалгасан материалыг хүлээн авснаас хойш ажлын 3 хоногийн дотор хуралдааны товыг зарлана.

5.8. Зөвлөлийн хуралдаанаас шалгасан материалд нэмэлт ажиллагаа хийлгүүлэхээр бол нэг удаа 3 хүртэлх хоногоор хугацааг сунгаж шалгалтын ажиллагааг хийлгүүлж болно.

5.9. Гомдлыг шалган шийдвэрлэх ажиллагааны нийт хугацаа 30 хоногоос илүүгүй байна.

5.10. Прокурор ёс зүйн зөрчил гаргаснаа өөрөө хүлээн зөвшөөрч, уг зөрчлийн шалтгаан нөхцлийн талаар бичгээр тайлбар гаргаж өгсөн тохиолдолд Зөвлөл шийдвэр гаргахдаа харгалзан үзэж болно.

Зургаа. Зөвлөлийн хуралдаан, шийдвэр

6.1. Зөвлөл нь үйл ажиллагаагаа хараат бусаар, бие даан явуулна.

6.2. Зөвлөлийн үйл ажиллагааны үндсэн хэлбэр нь хуралдаан байна.

6.3. Хуралдааныг гомдол, хүсэлт, ажлын ачааллыг харгалзан зөвлөлийн дарга товлон зарлаж, удирдан хуралдуулна.

6.4. Шаардлагатай тохиолдолд гишүүдийн гуравны хоёроос доошгүй хувийн саналаар зарлан хуралдуулж болно.

6.5. Зөвлөлийн даргын эзгүйд түүний эрх олгосон гишүүн хурлыг товлон зарлаж, удирдан хуралдуулж болно.

6.6. Зөрчилд холбогдсон прокурор нь Зөвлөлийн хуралдаанд оролцох үүрэгтэй ба хуралдаанд оролцоогүй нь хуралдааныг хойшлуулах үндэслэл болохгүй.

6.7. Зөвлөлийн хуралдаанд нийт гишүүдийн олонхи нь оролцсоноор хүчин төгөлдөрт тооцох бөгөөд аливаа асуудлыг хуралдаанд оролцсон гишүүдийн олонхийн саналаар шийдвэрлэж дүгнэлт гаргана.

6.8. Зөвлөлийн хуралдаанаас дараах шийдвэрийн аль нэгийг гаргана:

6.8.1. прокурор ёс зүйн зөрчил гаргасан эсэх тухай дүгнэлт;

6.8.2. нэмэлт ажиллагаа хийлгүүлэх;

6.8.3. харьяаллын дагуу шилжүүлэх;

6.9. Зөвлөлийн хуралдааны шийдвэр, дүгнэлтэд зөвлөлийн дарга, гишүүд гарын үсэг зурж, тэмдэг дарж баталгаажуулна.

6.10. Санал хураалтад Зөвлөлийн хуралдааны нарийн бичгийн дарга оролцохгүй ба санал хураалтын дүнг хуралдааны тэмдэглэлд тусгана. Хуралдааны тэмдэглэлд Зөвлөлийн дарга, хуралдааны нарийн бичгийн дарга гарын үсэг зурж, тэмдэг дарна.

6.11. Зөвлөлийн дүгнэлтийг тухайн зөрчилд холбогдсон прокурорт мэдэгдэх ба энэ тухай баримт үйлдэж, шалгалтын материалд хавсаргана.

6.12. Зөвлөлийн дүгнэлтийг прокурор, санал, хүсэлт, гомдол гаргагч этгээд эс зөвшөөрвөл дүгнэлт мэдэгдсэн өдрөөс хойш 7 хоногийн дотор Улсын ерөнхий прокурорт гомдол гаргах эрхтэй.

6.13. Заасан хугацаанд гомдол гаргаагүй бол дүгнэлтийг Улсын ерөнхий прокурорт танилцуулна. Зөвлөлийн дүгнэлтийг үндэслэн Улсын ерөнхий прокурор өөрт олгогдсон бүрэн эрхийн дагуу шийдвэрийг гаргана.

6.14. Улсын ерөнхий прокурорын шийдвэрийг эс зөвшөөрвөл шүүхэд гомдол гаргаж болно.

6.15. Зөвлөл нь хууль, эсхүл энэ журам зөрчиж дүгнэлт гаргасан гэж үзэх үндэслэлтэй бол Зөвлөлийн дарга хуралдааныг дахин нэг удаа хуралдуулах талаар шийдвэр гаргаж болно. Энэ тохиолдолд хуралдаанд Зөвлөлийн гишүүдийн гуравны хоёроос дээш хувь нь оролцож, асуудлыг хэлэлцэн шийдвэрлэнэ.

6.16. Энэ журмын 6.15 дахь хэсэгт зааснаас бусад тохиолдолд зөвлөлийн дүгнэлт эцсийн байна.

6.17. Зөвлөл нь прокурор ёс зүйн зөрчил гаргаагүй нь тогтоогдсон тохиолдолд түүний нэр төрийг сэргээх арга хэмжээ авна.

Долоо.Бусад

7.1. Зөвлөлийг чиг үүргээ хэрэгжүүлэх санхүүгийн баталгаа, үйл ажиллагааг шуурхай, үр дүнтэй ажиллах орчин бүрдүүлэхэд шаардлагатай байр, бичиг хэрэг, техникийн бусад үйлчилгээг Тамгын газар хариуцна.

7.2. Зөвлөлийн дарга, гишүүд, хуралдааны нарийн бичгийн дарга нарт Улсын ерөнхий прокурорын шийдвэрээр урамшуулал олгож болно.

7.3. Зөвлөл нь Улсын ерөнхий прокурорын газрын тэмдэг, албан бичгийн хэвлэмэл хуудсыг хэрэглэнэ.

7.4. Зөвлөл нь Прокурорын ёс зүйн дүрмийн хэрэгжилт, хариуцлага хүлээсэн байдал, цаашид анхаарах зүйлсийн талаар тайлан, зөвлөмжийг хагас, бүтэн жилээр гаргаж олон нийтэд мэдээлнэ.

МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧИЙН ЗАРЛИГ

2018 оны 01 дүгээр
сарын 31-ний өдөр

Дугаар 11

Улаанбаатар
хот

Дүрэм, журам батлах тухай

Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Гучин дөрөвдүгээр зүйлийн 1 дэх хэсэг, Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн тухай хуулийн 9 дүгээр зүйлийн 1 дэх хэсэг, Прокурорын тухай хуулийн 64 дүгээр зүйлийн 64.2 дахь хэсгийг үндэслэн ЗАРЛИГ БОЛГОХ нь:

1. “Прокурорын мэргэжлийн дүрэм”-ийг 1 дүгээр, “Прокурорын мэргэжлийн зөвлөлийн ажиллах журам”-ыг 2 дугаар хавсралт ёсоор тус тус баталсугай.

2. Энэ зарлиг батлагдсантай холбогдуулан Монголд Улсын Ерөнхийлөгчийн 2007 оны 264 дүгээр зарлигийг хүчингүй болсонд тооцугай.

**МОНГОЛ УЛСЫН
ЕРӨНХИЙЛӨГЧ**

**ХАЛТМААГИЙН
БАТТУЛГА**

Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн 2018 оны
1 дүгээр сарын 31-ний өдрийн 11 дүгээр
зарлигийн нэгдүгээр хавсралт

ПРОКУРОРЫН МЭРГЭЖЛИЙН ДҮРЭМ

Нэг. Нийтлэг үндэслэл

1.1. Энэ дүрмийн зорилго нь прокурорын хараат бус байдал, нэр хүндийг хамгаалах, үйл ажиллагаанд нь баримтлах прокурорын мэргэжлийн дүрмийн хэм хэмжээг тогтооход оршино.

1.2. Монгол Улсын Үндсэн хууль, Прокурорын тухай хууль, холбогдох бусад хууль, Хуульчийн мэргэжлийн үйл ажиллагаанд баримтлах дүрэм нь энэ дүрмийн эрх зүйн үндэс байна.

1.3. Прокурорын мэргэжлийн үйл ажиллагаатай холбоотой харилцаанд энэ дүрэм үйлчилнэ.

Хоёр. Прокурорын мэргэжлийн үйл ажиллагаа

2.1. Прокурор нь хуулиар хүлээсэн үүргээ мэргэжлийн түвшинд хараат бус, шударгаар гүйцэтгэхийн тулд хууль зүйн өндөр мэдлэг, ур чадвартай байна.

2.2. “Прокурорын мэргэжлийн үйл ажиллагаа” гэдгийг прокурор хэрэг бүртгэх, мөрдөн байцаах, ял эдлүүлэх ажиллагаанд хяналт тавих, шүүхэд төрийг төлөөлөх чиг үүргийг тодорхойлсон хууль, Монгол Улсын нэгдэн орсон олон улсын гэрээ конвенци, тэдгээрт нийцүүлэн гаргасан бусад эрх зүйн актыг хэрэгжүүлж буйг ойлгоно.

2.3. Энэ дүрмээр тогтоосон хэм хэмжээг зөрчсөн дараах үйлдэл, эс үйлдлийг прокурорын мэргэжлийн үйл ажиллагааны алдаа гэж ойлгоно:

2.3.1. илтэд гэмт хэргийн шинжгүй, урьд нь шалгаж шийдвэрлэсэн эрх бүхий байгууллага, албан тушаалтны хүчин төгөлдөр шийдвэртэй гэдгийг мэдсээр байж гомдол, мэдээлэл, эрүүгийн хэргийг дахин шалгуулж шийдвэрлэсэн;

2.3.2. илтэд үндэслэлгүйгээр эрүүгийн хэрэг үүсгэж, яллагдагчаар татсан;

2.3.3. гэмт хэргийн шинжтэй, эсхүл илтэд зөрчил үйлдсэн байхад зөрчлийн хэргийг хэрэгсэхгүй болгосон эрх бүхий албан тушаалтны шийдвэрийг хүчингүй болгож, эрүүгийн хэрэг үүсгэж яллагдагчаар татаагүй, зөрчлийн хэрэг бүртгэлтэд буцаагаагүй;

2.3.4. Прокурорын тухай хуулийн 31 дүгээр зүйлийн 31.3 дахь хэсэгт заасан шаардлагыг хангаагүйгээс прокурорын шийдвэр удаа дараа хүчингүй болсон;

2.3.5. Эрүүгийн хууль буруу хэрэглэсэн, Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуулийг ноцтой зөрчсөн шүүхийн шийдвэрт эсэргүүцэл бичээгүй;

2.3.6. улсын яллагч үндэслэлгүй яллахаас татгалзсан;

2.3.7. шүүхийн шийтгэх тогтоол биелүүлэхтэй холбоотой үндэслэлгүй дүгнэлтийг шүүхэд хүргүүлснээс шүүх хэрэгсэхгүй болгосон.

2.4. Прокурор нь хяналтын ажлын алдаа гаргасан үндэслэлээр тухайн жилд 3 буюу түүнээс дээш удаа сахилгын арга хэмжээ авагдсан нь түүнийг Мэргэжлийн зөвлөлд шилжүүлэх үндэслэл болно.

2.5. Прокурорын шийдвэрийг дээд шатны прокурор хүчингүй болгосон нь үндэслэлгүй гэж үзвэл тухайн прокурор Мэргэжлийн зөвлөлд хүсэлт гаргаж болно.

Гурав. Бусад

3.1. Прокурор мэргэжлийн дүрэм зөрчсөн эсэхийг Прокурорын мэргэжлийн зөвлөлийн ажиллах журамд заасны дагуу шалгаж шийдвэрлэнэ.

Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн 2018 оны
1 дүгээр сарын 31-ний өдрийн 11 дүгээр
зарлигийн хоёрдугаар хавсралт

ПРОКУРОРЫН МЭРГЭЖЛИЙН ЗӨВЛӨЛИЙН АЖИЛЛАХ ЖУРАМ

Нэг. Нийтлэг үндэслэл

1.1. Прокурорын мэргэжлийн зөвлөл /цаашид “Зөвлөл” гэх/ нь үйл ажиллагаандаа шударга ёс, хууль дээдлэх зарчмыг сахиж, Монгол

Улсын Үндсэн хууль, Прокурорын тухай хууль, холбогдох бусад хууль тогтоомж, энэ журам болон тэдгээрт нийцүүлэн гаргасан Улсын ерөнхий прокурорын тушаал, түүгээр баталсан журам, зааврыг баримтална.

1.2. Энэхүү журам нь зөвлөлийн чиг үүрэг, бүтэц, зөвлөлийн хуралдааны дэг, хүсэлтийг шалгах, шийдвэр гаргахтай холбоотой харилцааг зохицуулна.

Хоёр. Зөвлөлийн чиг үүрэг

2.1. Зөвлөл нь прокурорын мэргэжлийн үйл ажиллагаатай холбоотой дараах хүсэлтийг үндэслэн шалгах, дүгнэлт гаргах чиг үүргийг хэрэгжүүлнэ:

2.1.1. прокурор мэргэжлийн үйл ажиллагааны алдаа гаргасан эсэх талаар дүгнэлт гаргуулахаар Дээд шатны прокуророос ирүүлсэн хүсэлт;

2.1.2. хяналтын ажлын алдаа гаргасан үндэслэлээр жилд 3 буюу түүнээс дээш удаа сахилгын арга хэмжээ авагдсан прокурорыг тухайн албан тушаалд, эсхүл прокурорын үүрэгт ажилд тэнцэх эсэх талаар дүгнэлт гаргуулахаар Дээд шатны прокуророос ирүүлсэн хүсэлт;

2.1.3. өөрийн гаргасан шийдвэрийг үндэслэлтэй гэж үзэж, тухайн шийдвэрийн талаар Мэргэжлийн зөвлөлийн дүгнэлт гаргуулахаар ирүүлсэн прокурорын хүсэлт.

2.2. Зөвлөлийн гишүүн дараах эрх эдэлж, үүрэг хүлээнэ:

2.2.1. хүсэлтийн дагуу шалгах ажиллагаа явуулах;

2.2.2. холбогдох этгээдээс тайлбар, тодорхойлолт авах, шаардлагатай баримтуудыг шаардан гаргуулах, хэрэг, материалтай танилцах, хянах;

2.2.3. зөвлөлийн чиг үүрэгт хамааралгүй бол хүсэлтийг харъяаллын дагуу шилжүүлэх, хүлээн авахаас татгалзах;

2.2.4. зөвлөлийн хуралдаанд дүгнэлт гаргах асуудлаар саналын эрхтэй оролцох;

2.2.5. үүрэгт ажилтай нь холбогдуулж өөрт нь илэрхий болсон, эсхүл итгэмжлэн мэдэгдсэн нууцыг чанд хадгалах.

2.3. Зөвлөлийн дарга нь гишүүний эрхээс гадна дараах эрх эдэлж, үүрэг хүлээнэ:

2.3.1. зөвлөлийн үйл ажиллагааг мэргэжил, арга зүй, зохион байгуулалтын хувьд удирдан чиглүүлэх, үйл ажиллагааг нь хянах;

2.3.2. шалгалт хийх бүрэлдэхүүнийг зөвлөлийн гишүүдээс томилох;

2.3.3. зөвлөлийн хуралдааны товыг зарлах, хуралдааныг удирдах;

2.3.4. шалгалтын явц байдал, холбогдох материалтай танилцаж, нэмэлт үүрэг чиглэл өгөх.

Гурав.Зөвлөлийн бүтэц, бүрэлдэхүүн

3.1. Зөвлөл нь дарга, 10 гишүүний бүрэлдэхүүнтэй байна. Зөвлөлийн дарга, гишүүдийг 3 жилийн хугацаатай Улсын ерөнхий прокурор томилно.

3.2. Зөвлөл нь дадлага туршлага, ур чадвартай, мэргэжил, ёс зүйн зөрчилгүй прокуроруудаас бүрдэнэ.

3.3. Зөвлөлийн нарийн бичгийн дарга нь прокурор байх бөгөөд түүнийг Улсын ерөнхий прокурор томилно.

3.4. Нарийн бичгийн дарга дараах үүргийг гүйцэтгэнэ:

3.4.1. энэ журмын 2.1 дэх хэсэгт заасан хүсэлтийг хүлээн авч бүртгэн, зөвлөлийн даргад танилцуулж шийдвэрлүүлэх;

3.4.2. хуралдааны бэлтгэл, зохион байгуулалтыг хангах;

3.4.3. шалгалттай холбогдуулан зөвлөлийн дарга, гишүүдээс өгсөн үүрэг даалгаврыг биелүүлэх;

3.4.4. хуралдааны тэмдэглэлийг хөтөлж, холбогдох материалыг архивлах;

3.4.5. зөвлөлийн хуралдааны шийдвэрийн талаар мэдэгдэх.

Дөрөв.Прокурорын мэргэжлийн үйл ажиллагааг шалгах

4.1. Прокурорын мэргэжлийн үйл ажиллагааг энэ журмын 2.1 дэх хэсэгт заасан хүсэлтийг үндэслэн шалгана.

4.2. Зөвлөлийн нарийн бичгийн дарга хүсэлтийг хүлээн авч, зөвлөлийн даргад танилцуулна. Шаардлагатай гэж үзвэл зөвлөлийн дарга нэмэлт материал шаардан гаргуулж болно.

4.3. Зөвлөлийн дарга хүсэлтийг шалгуулахаар зөвлөлийн гишүүнд даруй шилжүүлнэ.

4.4. Энэ журмын 2.1.3 дахь хэсэгт заасан асуудлыг шалгуулахаар зөвлөлийн 3-аас доошгүй гишүүдээс бүрдсэн ажлын хэсэг томилно. Шаардлагатай бол энэ журмын 2.1.3 дахь хэсэгт зааснаас бусад хүсэлтийг ажлын хэсэг томилж шалгуулж болно.

4.5. Зөвлөлийн гишүүн нь хүсэлтийг хүлээн авснаас хойш 20 хоногийн дотор шийдвэрлэнэ.

4.6. Хүсэлтийг шийдвэрлэхдээ хэрэг, материалыг татаж хянах, хуулбар хийх, тайлбар, тодорхойлолт авах, шаардлагатай бол шалгалтын материалыг танилцуулах зэрэг ажиллагааг зөвлөлийн гишүүн явуулж болно.

4.7. Энэ журмын 2.1.2 дахь хэсэгт заасан хүсэлтийг шалгахдаа энэ зүйлд зааснаас гадна тухайн прокурорын үйл ажиллагаа, мэргэшлийн түвшинг шалгаж, дүгнэх ажлыг дараах 4 чиглэлээр явуулна:

4.7.1. эрх зүйн мэдлэгийн түвшинг тогтоох зорилгоор урьдчилан бэлтгэсэн сонжуураар шалгалт авч, дүгнэх;

4.7.2. мэргэжлийн үйл ажиллагаатай нь холбоотой дасгал ажиллуулж сэтгэн бодох чадварыг нь тогтоож, үнэлгээ өгөх;

4.7.3. ажил хэргийн чадвар тогтоох зорилгоор ярилцлага хийж, үнэлгээ өгөх;

4.7.4. хяналтын ажлын чанар, үр дүнгийн талаар судалгаа авч, үүрэгт ажилтай нь танилцаж үнэлгээ, дүгнэлт өгөх.

4.8. Энэ журмын 4.7 дахь хэсэгт зааснаар прокурорын албан тушаалд тэнцэх эсэхийг шалгаж, дүгнэх ажиллагааг Улсын ерөнхий прокурорын тушаалаар баталсан журмаар зохицуулна.

4.9. Зөвлөлийн гишүүн нь энэ журмын 2.1 дэх хэсэгт заасан хүсэлтийн дагуу шалгах ажиллагаа явуулж дуусмагц, шалгалтын дүнгийн талаар зөвлөлийн даргад танилцуулж, хуралдаанаар хэлэлцүүлнэ.

4.10. Зөвлөлийн дарга шалгалтын дүнтэй танилцсан даруй хуралдааны товыг зарлана.

Тав.Зөвлөлийн хуралдаан, шийдвэр

5.1. Зөвлөл нь үйл ажиллагаагаа хараат бусаар, бие даан явуулна.

5.2. Зөвлөлийн үйл ажиллагааны үндсэн хэлбэр нь хуралдаан байна.

5.3. Зөвлөлийн хуралдаан нийт гишүүдийн 50-иас дээш хувь оролцсоноор ирц бүрдсэнд тооцно.

5.4. Хуралдааныг зөвлөлийн дарга удирдан явуулах ба түүний эзгүйд түүнээс эрх олгосон гишүүн даргална.

5.5. Прокурорын мэргэжлийн үйл ажиллагааг шалгасан гишүүн, эсхүл ажлын хэсэг томилогдсон бол ажлын хэсгийн ахлагч холбогдох танилцуулга, судалгааг зөвлөлийн хуралдаан эхлэхээс 3-аас доошгүй хоногийн өмнө нарийн бичгийн даргад ирүүлсэн байна.

5.6. Зөвлөлийн нарийн бичгийн дарга нь материалыг гишүүдэд урьдчилан тараана.

5.7. Зөвлөлийн хуралдаанд прокурорын мэргэжлийн үйл ажиллагааг шалгасан гишүүн, эсхүл ажлын хэсэг томилогдсон бол ажлын хэсгийн ахлагч шалгалтын дүнгийн талаар танилцуулж, гишүүд шалгалтын бүрэлдэхүүнээс асуулт асууж, хариулт авах, шалгалттай холбоотой баримт, материалтай танилцах, хэрэв прокурор хуралдаанд биечлэн оролцож байгаа бол түүнээс асуулт асуух, тайлбар авах, санал бодлыг нь сонсох зэргээр хуралдааныг явуулна.

5.8. Прокурор нь зөвлөлийн хуралдаанд биечлэн оролцох хүсэлт гаргасан тохиолдолд түүнд хурлын товыг мэдэгдэж, бичгээр баримтжуулах ба хүндэтгэн үзэх шалтгаангүйгээр хуралдаанд ирээгүй бол түүнийг байлцуулахгүйгээр асуудлыг хэлэлцэж шийдвэрлэнэ.

5.9. Гүйцэтгэсэн ажлынхаа дүнг Мэргэжлийн зөвлөлийн гишүүн зөвлөлийн өмнө хариуцах ба хэрэв шалгалт бодитой биш хийгдсэн, эсхүл зөрүүтэй байдал илэрвэл шаардлагатай хэрэг материал, холбогдох баримт бичиг, мэдээ, тайланг хуралдааны явцад нарийвчлан шалгаж болно.

5.10. Зөвлөлийн хуралдаанаас гарах шийдвэр нь дүгнэлт хэлбэртэй байна.

5.11. Хуралдаанд оролцсон гишүүн бүр дүгнэлт гаргах асуудлаар саналын нэг эрхтэй байна. Зөвлөлийн дүгнэлтийг хуралдаанд оролцсон гишүүдийн олонхийн саналаар гаргах бөгөөд санал тэнцсэн тохиолдолд зөвлөлийн даргын саналаар шийдвэрлэнэ. Зөвлөлийн дарга саналыг илээр, эсхүл нууцаар хураалгана.

5.12. Санал хураалтад зөвлөлийн нарийн бичгийн дарга оролцохгүй ба санал хураалтын дүнг хуралдааны тэмдэглэлд тусгана. Хуралдааны тэмдэглэлд зөвлөлийн дарга, нарийн бичгийн дарга гарын үсэг зурж, тэмдэг дарна.

5.13. Зөвлөлийн хуралдаанаас дараах дүгнэлтийн аль нэгийг гаргана:

5.13.1. прокурор нь мэргэжлийн үйл ажиллагааны алдаа гаргасан эсэх тухай дүгнэлт;

5.13.2. прокурор нь тухайн албан тушаалд, эсхүл прокурорын үүрэгт ажилд тэнцэх эсэх тухай дүгнэлт;

5.13.3. прокурорын шийдвэр үндэслэлтэй эсэх талаарх дүгнэлт.

5.14. Мэргэжлийн зөвлөлийн дүгнэлтийг Улсын ерөнхий прокурорт даруй танилцуулна.

5.15. Тухайн хуралдаанаар шийдвэр гаргах боломжгүй тохиолдолд 10 хүртэл хоногоор хугацаа тогтоож, нэмэлт материал цуглуулах үүргийг зөвлөлийн гишүүн, эсхүл ажлын хэсэгт даалгана.

5.16. Хэлэлцэж буй асуудал нь прокурорын мэргэжлийн зөвлөлийн чиг үүрэгт хамааралгүй бол харьяаллын дагуу зохих байгууллагад шилжүүлж болно.

5.17. Прокурор мэргэжлийн үйл ажиллагааны алдаа гаргасан, тухайн албан тушаалд, эсхүл прокурорын үүрэгт ажилд тэнцэхгүй, шийдвэр нь үндэслэлгүй гэж Мэргэжлийн зөвлөл дүгнэлт гаргасан нь прокурорт хариуцлага хүлээлгэх, ажлаас чөлөөлөх үндэслэл болно.

5.18. Зөвлөлийн хуралдаанаас тухайн прокурорын гаргасан шийдвэрийг “үндэслэлтэй” гэж дүгнэлт гаргавал дээд шатны прокурорын шийдвэрийг хүчингүй болгуулах, эсхүл тухайн прокурорт уг асуудалтай холбоотойгоор оногдуулсан сахилгын шийтгэлийг хүчингүй болгуулахаар дээд шатны прокурорт дүгнэлтийг хүргүүлнэ.

5.19. Зөвлөл нь хууль, энэ журам зөрчиж дүгнэлт гаргасан, эсхүл шинэ нөхцөл байдал илэрсэн бол зөвлөлийн дарга асуудлыг өөр бүрэлдэхүүнээр шалгуулж, зөвлөлийн хуралдааныг дахин нэг удаа хуралдуулах шийдвэр гаргаж болно. Энэ тохиолдолд хуралдаанд зөвлөлийн гишүүдийн гуравны хоёроос дээш хувь нь оролцож, асуудлыг хэлэлцэн шийдвэрлэнэ.

5.20. Энэ журмын 5.19 дэх хэсэгт зааснаас бусад тохиолдолд зөвлөлийн дүгнэлт эцсийн байна.

Зургаа. Бусад

6.1. Зөвлөлийн хуралдаанд оролцсон байдлыг харгалзан зөвлөлийн гишүүдэд Улсын ерөнхий прокурорын шийдвэрээр мөнгөн урамшуулал олгож болно.

6.2. Зөвлөл нь Улсын ерөнхий прокурорын газрын тэмдэг, албан бичгийн хэвлэмэл хуудсыг хэрэглэнэ.

6.3. Зөвлөлийн бичиг хэрэг, техникийн бусад үйлчилгээг Улсын ерөнхий прокурорын газрын Тамгын газар хариуцна.

6.4. Зөвлөлийн шийдвэрийг прокурорын байгууллагаас хэвлэл, мэдээлэл, олон нийттэй харилцах журамд заасны дагуу нийтэд мэдээлж болно.

6.5. Зөвлөл нь энэ журмын 2.1 дэх хэсэгт заасан хүсэлт, түүний шийдвэрлэлтийн талаар жилд 1-ээс доошгүй удаа мэдээлнэ.

МОНГОЛ УЛСЫН ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ТОГТООЛ

2018 оны 1 дүгээр
сарын 3-ны өдөр

Дугаар 5

Улаанбаатар
хот

Журам батлах тухай

Газрын тосны тухай хуулийн 7.1.4-т заасныг үндэслэн Монгол Улсын Засгийн газраас ТОГТООХ нь:

1. “Нөөц ашигласны төлбөр болон тусгай зөвшөөрлийн төлбөрийг төлөх, хуваарилах, зарцуулах журам”-ыг хавсралт ёсоор баталсугай.

2. Энэхүү журмын хэрэгжилтэд хяналт тавьж ажиллахыг Уул уурхай, хүнд үйлдвэрийн сайд Д.Сумъяабазар, Сангийн сайд Ч.Хүрэлбаатар нарт даалгасугай.

**МОНГОЛ УЛСЫН
ЕРӨНХИЙ САЙД**

У.ХҮРЭЛСҮХ

**УУЛ УУРХАЙ, ХҮНД
ҮЙЛДВЭРИЙН САЙД**

Д.СУМЪЯАБАЗАР

Засгийн газрын 2018 оны 5 дугаар
тогтоолын хавсралт

НӨӨЦ АШИГЛАСНЫ ТӨЛБӨР БОЛОН ТУСГАЙ ЗӨВШӨӨРЛИЙН ТӨЛБӨРИЙГ ТӨЛӨХ, ХУВААРИЛАХ, ЗАРЦУУЛАХ ЖУРАМ

Нэг. Нийтлэг үндэслэл

1.1. Энэхүү журмын зорилго нь газрын тосны нөөц ашигласны төлбөр болон хайгуул, ашиглалтын тусгай зөвшөөрлийн төлбөрийг төлөх, хуваарилах, зарцуулах үйл ажиллагаатай холбогдсон харилцааг зохицуулахад оршино.

Хоёр. Газрын тосны нөөц ашигласны төлбөр

2.1. Газрын тосны нөөц ашигласны төлбөрийг газрын тос олборлож худалдахаар хэмжсэн болон ашигласан тухай бүр нь бүтээгдэхүүн хуваах гэрээнд заасан хувиар тооцож ногдуулна.

2.2. Гэрээлэгч тухайн сард олборлож худалдахаар хэмжсэн болон ашигласан газрын тосны хэмжээ, үнийг үндэслэн нөөц ашигласны төлбөрийг тооцсон тайлан, мэдээг дараа сарын 20-ны дотор гарган газрын тосны асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллагад хүргүүлнэ.

2.3. Гэрээлэгч тухайн сард олборлож худалдахаар хэмжсэн болон ашигласан газрын тосны нөөц ашигласны төлбөрийг дараа сарын 25-ны дотор газрын тосны асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллагын валютын дансанд, эсхүл түүнтэй тэнцэх төгрөгийг тухайн өдрийн Монголбанкнаас зарласан албан ёсны ханшийг баримтлан төгрөгийн дансанд төлнө.

2.4. Газрын тосны асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллага энэхүү журмын 2.2-т заасан тайлан, мэдээг хянаж, гэрээлэгч газрын тосны нөөц ашигласны төлбөр төлснөөс хойш ажлын 5 хоногийн дотор төрийн сангийн нэгдсэн дансанд төвлөрүүлнэ.

2.5. Газрын тосны асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллага тухайн сард төрийн сангийн нэгдсэн дансанд төвлөрүүлсэн нөөц ашигласны төлбөрийн нийт дүн мэдээг бүтээгдэхүүн хуваах гэрээт талбай тус бүрээр гарган дараа сарын 10-ны дотор санхүү, төсвийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагад хүргүүлнэ.

Гурав. Тусгай зөвшөөрлийн төлбөр

3.1. Газрын тосны асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллага бүтээгдэхүүн хуваах гэрээт талбайн хэмжээнд үндэслэн Газрын тосны тухай хуулийн 30.2, 30.3, 30.4, 30.5-д заасан болон бүтээгдэхүүн хуваах гэрээнд заасны дагуу тусгай зөвшөөрлийн төлбөрийг тооцож, төлбөрийн нэхэмжлэлийг гэрээлэгчид хүргүүлнэ.

3.2. Гэрээлэгч тусгай зөвшөөрлийн төлбөрийг Газрын тосны тухай хуулийн 30.7-д заасан хугацаанд газрын тосны асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллагын дансанд төлнө.

3.3. Газрын тосны хайгуул, ашиглалтын тусгай зөвшөөрлийн төлбөр төлсөн өдрийг банкны гүйлгээ хийгдэж дансанд орсон өдрөөр тооцно.

3.4. Газрын тосны асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллага тусгай зөвшөөрлийн төлбөрийн тооцоог хянаж, тухай бүр төрийн сангийн нэгдсэн дансанд төвлөрүүлнэ.

3.5. Газрын тосны асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллага Газрын тосны тухай хуулийн 30.6-д заасны дагуу бүтээгдэхүүн хуваах гэрээт талбайн харьяалах аймаг, нийслэл, сум, дүүрэгт хамрах талбайн хэмжээнд үндэслэн тусгай зөвшөөрлийн төлбөрийг хуваарилах тооцоо хийж, дүн мэдээг тусгай зөвшөөрлийн төлбөр төлсний дараах сарын 10-ны дотор санхүү, төсвийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагад хүргүүлнэ.

3.6. Хайгуулын болон ашиглалтын тусгай зөвшөөрөл эзэмшигч тусгай зөвшөөрлөөр олгосон талбайг бүхэлд нь болон гэрээгээр хүлээсэн үүргийн дагуу тодорхой хэсгийг буцаан өгсөн, эсхүл Газрын тосны тухай хууль болон бусад холбогдох хууль тогтоомжид заасан үндэслэлээр бүтээгдэхүүн хуваах гэрээг цуцалсан нь өмнө төлсөн тусгай зөвшөөрлийн төлбөрийг бууруулах, буцаан олгох үндэслэл болохгүй.

Дөрөв. Газрын тосны нөөц ашигласны төлбөр
болон хайгуул, ашиглалтын талбайн тусгай
зөвшөөрлийн төлбөрийг хуваарилах

4.1. Санхүү, төсвийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага нь Төсвийн тухай хуулийн 23.4.11, 23.4.12, 23.6.9, 23.8.13, 59.1.5 болон Газрын тосны тухай хуулийн 30.6, 31.3-т заасны дагуу газрын тосны нөөц ашигласны төлбөр болон хайгуул, ашиглалтын талбайн тусгай зөвшөөрлийн төлбөрийг төрийн сангийн нэгдсэн данснаас хуваарилна.

4.2. Санхүү, төсвийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага тухайн сард төрийн сангийн нэгдсэн дансанд төвлөрсөн нөөц ашигласны төлбөрийн орлогыг энэхүү журмын 2.5-д заасан дүн мэдээнд үндэслэн орлого төвлөрсөн өдрөөс хойш 30 хоногт багтаан Газрын тосны тухай болон Төсвийн тухай хуулийн дагуу хуваарилна.

4.3. Санхүү, төсвийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага төрийн сангийн нэгдсэн дансанд тусгай зөвшөөрлийн төлбөр төвлөрсөн өдрөөс хойш энэхүү журмын 3.5-д заасан дүн мэдээнд үндэслэн ажлын 10 хоногт багтаан тухайн аймаг, нийслэлийн төсөвт хуваарилна.

4.4. Аймаг, нийслэлийн төсвийн ерөнхийлөн захирагч нь энэхүү журмын 4.3-т заасан тусгай зөвшөөрлийн төлбөрийг энэхүү журмын 3.5-д заасан дүн мэдээнд үндэслэн төлбөр төвлөрсөн өдрөөс хойш 10 хоногт багтаан тухайн сум, дүүргийн төсөвт хуваарилна.

Тав. Газрын тосны нөөц ашигласны төлбөр
болон хайгуул, ашиглалтын талбайн тусгай
зөвшөөрлийн төлбөрийг зарцуулах

5.1. Санхүү, төсвийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагаас хуваарилсан газрын тосны нөөц ашигласны төлбөр болон хайгуул, ашиглалтын тусгай зөвшөөрлийн төлбөрийг аймаг, нийслэл, сум, дүүрэг төсвийн орлогод бүртгэн хууль тогтоомжид заасны дагуу захиран зарцуулна.

Зургаа. Төлбөр төлөлт, хуваарилалт,
зарцуулалтад тавих хяналт

6.1. Гэрээлэгчийн олборлож худалдахаар хэмжсэн болон ашигласан газрын тосны хэмжээ, үнэ, нөөц ашигласны төлбөр болон тусгай зөвшөөрлийн төлбөрийг холбогдох хууль тогтоомжийн дагуу үнэн зөв тооцож, тайлагнан төсөвт төвлөрүүлсэн байдалд газрын тосны асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллага болон холбогдох хяналт шалгалтын байгууллага хяналт тавьж ажиллана.

6.2. Газрын тосны нөөц ашигласны төлбөр болон тусгай зөвшөөрлийн төлбөрийн хуваарилалт, зарцуулалтад санхүү, төсвийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага, холбогдох шатны төсвийн ерөнхийлөн захирагч болон хяналт шалгалтын байгууллага хяналт тавьж ажиллана.

Долоо. Маргаан шийдвэрлэх, хариуцлага

7.1. Нөөц ашигласны төлбөр болон тусгай зөвшөөрлийн төлбөрт зөрүү гарсан тохиолдолд газрын тосны асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллагын шаардлагаар гэрээлэгч нь зөрүүг залруулах арга хэмжээ авна. Уг асуудлыг маргаан гарсан тохиолдолд холбогдох хууль тогтоомж болон бүтээгдэхүүн хуваах гэрээний дагуу шийдвэрлэнэ.

7.2. Энэхүү журмыг зөрчсөн хуулийн этгээдэд холбогдох хууль тогтоомжид заасны дагуу хариуцлага хүлээлгэнэ.

МОНГОЛ УЛСЫН ҮНДСЭН ХУУЛИЙН ЦЭЦИЙН ДҮГНЭЛТ

2018 оны 02 дугаар
сарын 02-ны өдөр

Дугаар 02

Улаанбаатар
хот

**Иргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай
хуулийн 67 дугаар зүйлийн 67.1.5 дахь заалт,
118 дугаар зүйлийн 118.5 дахь хэсгийн зарим заалт
Үндсэн хуулийн холбогдох заалтыг зөрчсөн эсэх
маргааныг хянан шийдвэрлэсэн тухай**

Үндсэн хуулийн цэцийн хуралдааны
танхим 12.25 цаг.

Монгол Улсын Үндсэн хуулийн цэцийн дунд суудлын хуралдааныг
Үндсэн хуулийн цэцийн гишүүн Д.Сугар даргалж, гишүүн Н.Чинбат,
Д.Наранчимэг /илтгэгч/, Д.Солонго, Д.Ганзориг нарын бүрэлдэхүүнтэй,

хуралдааны нарийн бичгийн даргаар Ц.Долгормааг оролцуулан Үндсэн хуулийн цэцийн дунд суудлын хуралдааны танхимд нээлттэй хийв.

Үндсэн хуулийн цэцийн дунд суудлын хуралдаанд хүсэлт гаргагч Монгол Улсын дээд шүүхийн итгэмжлэгдсэн төлөөлөгч, Улсын дээд шүүхийн Иргэний хэргийн танхимын тэргүүн Х.Сонинбаяр, шүүгч Д.Цолмон нар оролцож, Монгол Улсын Их Хурлын итгэмжлэгдсэн төлөөлөгч, Улсын Их Хурлын гишүүн Н.Учрал оролцоогүй болно.

Үндсэн хуулийн цэцийн дунд суудлын хуралдаанаар Монгол Улсын Их Хурлаас 2017 оны 6 дугаар сарын 09-ний өдөр баталсан Иргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн 1, 2 дугаар зүйлээр нэмэлт, өөрчлөлт оруулсан Иргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 67 дугаар зүйлийн 67.1.5 дахь заалт, 118 дугаар зүйлийн 118.5 дахь хэсгийн зарим заалт Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Тавдугаар зүйлийн 3, Арван дөрөвдүгээр зүйлийн 1, 2 дахь хэсэг, Арван зургадугаар зүйлийн 3, 13, 17 дахь заалт, Арван долдугаар зүйлийн 1 дэх хэсгийн 2 дахь заалт, Арван есдүгээр зүйлийн 2, Дөчин долдугаар зүйлийн 1, Дөчин есдүгээр зүйлийн 1 дэх хэсгийн холбогдох заалтыг зөрчсөн эсэх тухай маргааныг хянан хэлэлцэв.

Нэг. Монгол Улсын дээд шүүх Үндсэн хуулийн цэцэд хандаж гаргасан хүсэлтдээ:

“... Улсын Их Хурлаас 2017 оны 6 дугаар сарын 09-ний өдөр баталсан, 2017 оны 7 дугаар сарын 01-ний өдрөөс хүчин төгөлдөр мөрдөгдсөн Иргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн 1, 2 дугаар зүйлээр нэмэлт, өөрчлөлт оруулсан Иргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн зарим заалт Монгол Улсын Үндсэн хуулийн холбогдох заалтад нийцээгүй гэж үзэн ирүүлсэн Нийслэлийн Сонгинохайрхан дүүргийн Иргэний хэргийн анхан шатны шүүхийн шүүгчийн саналыг Монгол Улсын дээд шүүх үндэслэлтэй гэж дүгнэн, энэ талаар Үндсэн хуулийн цэцэд 2017 оны 10 дугаар сарын 23-ны өдрийн хүсэлт мэдүүлэх тухай 02 дугаар тогтоолыг гаргасан.

Нэгдүгээрт. Монгол Улсын Их Хурал 2017 оны 6 дугаар сарын 09-ний өдөр батлагдсан, “Төрийн мэдээлэл” эмхтгэлийн 2017 оны 6 дугаар сарын 27-ны өдрийн №24/981/ дугаарт албан ёсоор нийтлэгдэж, 2017 оны

7 дугаар сарын 01-ний өдрөөс хүчин төгөлдөр мөрдөгдөж эхэлсэн Иргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн 1 дүгээр зүйлээр Иргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 67 дугаар зүйлд “67.1.5. хариуцагчийн хөрөнгө, орлого, эд хөрөнгийн эрхийн талаар холбогдох байгууллагаас тодорхойлолт, лавлагаа авах.” гэсэн заалт нэмэлтээр оруулж, уг ажиллагаа хийх үүргийг шүүгчид хүлээлгэсэн байна..

Дээрх 67 дугаар зүйлийн 67.1.5 дахь заалт нь:

А/. Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Арван дөрөвдүгээр зүйлийн 1 дэх хэсэгт заасан “Монгол Улсад хууль ёсоор оршин суугаа хүн бүр хууль, шүүхийн өмнө эрх тэгш байна.” гэснийг зөрчсөн гэж үзэхээр байна.

Эрх зүй нь нийгмийн харилцааг зохицуулагчийн хувьд өргөн ойлголт боловч тэрээр зохицуулах зүйл буюу харилцаа, зохицуулалтын арга, зохицуулалтын зарчим зэрэг шалгуур, үндсэн шинжээр ялгагдаж, бие даасан салбар эрх зүйд хуваагддаг. Өөрөөр хэлбэл, үндсэн хуулийн эрх зүй, эрүүгийн эрх зүй, иргэний эрх зүй, захиргааны эрх зүй гэх зэргээр салбар эрх зүй нь өөр өөрийн онцлогийг тусгасан хэм хэмжээнээс бүрдэж байдаг нь ойлгомжтой.

Эрх зүйн харилцаанд оролцогч нь өөрийн эрх, эрх чөлөө, хууль ёсны ашиг сонирхол нь зөрчигдсөн гэж үзсэн тохиолдолд эрхээ хамгаалуулахаар шүүхэд хандах эрхтэй бөгөөд шүүх нь нэн тэргүүнд “... хууль, шүүхийн өмнө эрх тэгш байх” буюу Үндсэн хуулиар олгогдсон хүний эрх, эрх чөлөө, хууль ёсны ашиг сонирхол, түүний суурь зарчмыг хэрэгжүүлэх нь зүйн хэрэг. Мэдээж, “... хууль, шүүхийн өмнө эрх тэгш” байх ойлголт нь өргөн утга, агуулгыг илэрхийлдэг, хүний эрхийн суурь зарчим бөгөөд энэ нь хуулийн өмнө, шүүхийн өмнө гэсэн хоёр хэсэгт хуваагддаг.

Хууль тогтоогч нь эрх зүйн хэм хэмжээг тогтоохдоо салбар эрх зүйн зохицуулах зүйл, зохицуулалтын арга, зарчмаас хамааран тухайн харилцаанд оролцогчдын “эрхийн тэнцвэртэй байдлыг хангах” нь Үндсэн хуулийн “эрх тэгш” байх байдлыг хууль тогтоох аргаар тэнцвэржүүлэх үүрэгтэй.

Хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаанд ямар нэгэн давуу тал, эсхүл хязгаарлалт тогтоохгүй байх нь шүүхийн өмнө эрх тэгш байх гэдэг ойлголтыг тайлбарлах үндсэн шалгуур мөн төдийгүй энэ нь салбар эрх зүй

буюу материаллаг эрх зүйн хэм хэмжээ, зохицуулах зүйл, зохицуулалтын арга, зарчим, түүний онцлог, үндсэн шинжээс хамааралтайгаар тухайн харилцаа нь үүсэх, өөрчлөгдөх, дуусгавар болох хууль зүйн факт, талуудын хүсэл зоригоос хамаарах, эсхүл хамаарахгүйгээр эрх зүйн харилцаанд оролцогчдод хууль зүйн эрх, үүрэг, хариуцлага үүсч байдаг нь тодорхой.

Иргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн зорилтыг хуулийн 1 дүгээр зүйлд тодорхойлохдоо иргэний эрх зүйн харилцаанд оролцогчдын хооронд үүссэн иргэний эрх зүйн маргааныг шүүх иргэний хэрэг үүсгэн хянан шийдвэрлэхтэй холбогдсон харилцааг зохицуулахад оршино” гэжээ. ...

Иргэний эрх зүйн харилцааны оролцогч болох аливаа иргэн, төр, хуулийн этгээд, хуулийн этгээдийн эрхгүй байгууллага нь өөрийн эдийн болон эдийн бус баялагтай холбоотой эрх, эрх чөлөө, хууль ёсны ашиг сонирхлоо хамгаалуулах зорилгоор шүүхэд хандах эрхийн баталгаа, үндсэн зарчим нь Монгол Улсын Үндсэн хуулиар баталгаажсан байдаг.

Иргэний эрх зүй нь өөрийн гэсэн зохицуулах зүйл, зохицуулалтын арга, зарчим, бие даасан хуультай салбар эрх зүй болохынхоо хувьд энэхүү материаллаг эрх зүйгээр хамгаалагдсан эрх, эрх чөлөө, хууль ёсны эрх ашиг нь зөрчигдсөн гэж үзсэн этгээд зөрчигдсэн эрхээ сэргээлгэхээр шүүхэд хандах нь процессын эрх зүйн харилцаа үүсэх үндэслэл болдог нь ойлгомжтой.

Материаллаг эрх зүйн харилцаанаас үүсдэг иргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх ажиллагааны суурь зарчим бол зохигчдын буюу “талуудын зарчим” байдаг бөгөөд шүүх энэхүү зарчмыг хангахын тулд “хөндлөнгийн байх” зарчмыг хэрэгжүүлэх нь салбар эрх зүйн онцлогтой илүүтэй холбогдоно. Өөрөөр хэлбэл, Иргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх ажиллагааг эхлүүлэхээс дуусгавар болох бүх процесст оролцогчдын “хүсэл зоригийн” шинжийг зайлшгүй харгалзах нь материаллаг эрх зүй буюу иргэний эрх зүйн харилцаатай холбоотой.

Өөрөөр хэлбэл, иргэний эрх зүйн харилцаа нь оролцогчдын эрх тэгш, бие даасан байдал, өмчийн халдашгүй байдал, гэрээний эрх чөлөө, хувийн хэрэгт хөндлөнгөөс оролцохгүй байх, иргэний эрх үүргийг ямар нэг хязгаарлалтгүйгээр хэрэгжүүлэх зарчмын үндсэн дээр үүсч,

өөрчлөгдөж, дуусгавар болдог үндсэн шинжээс хамааран зохигчид хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаанд “тэгш” байх явдал нь иргэний процессын эрх зүйн онцлог шинж юм.

Иймээс иргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх ажиллагаанд оролцогчийн хүсэлтийг харгалзахгүйгээр шүүх өөрийн санаачилгаар ажиллагаа явуулахыг зөвшөөрсөн хэм хэмжээг хуулиар тогтоохгүй байгаа нь Үндсэн хуулийн “... эрх тэгш” байх эрхийг хангаж байгаа явдал.

Гэтэл Иргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуульд нэмэлтээр орсон 67.1.5 дахь заалт нь шүүгчийг “нэхэмжлэгчийн талд” үйлчлэх хуулийн тэгш бус байдлыг үүсгэж байгааг Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Арван дөрөвдүгээр зүйлийн 1 дэх хэсэгт заасан “Монгол Улсад хууль ёсоор оршин суугаа хүн бүр хууль, шүүхийн өмнө эрх тэгш байна.” гэснийг зөрчсөн гэж үзэх үндэслэлтэй байна. Өөрөөр хэлбэл, хэрэг маргаанаа шийдвэрлүүлж буй талуудын “хүсэл зоригийг үл харгалзах” байдлаар хариуцагчийн хөрөнгө, орлого, эд хөрөнгийн эрхийн талаарх лавлагааг холбогдох байгууллагаас гаргуулахыг шүүгчид үүрэг болгосныг Үндсэн хуульд нийцсэн гэж үзэх боломжгүй байна.

Иргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх ажиллагаанд оролцогч талууд нэхэмжлэлийн шаардлага, татгалзлын үндэслэлээ өөрсдөө нотлох үүргийг хүлээдэг хэдий ч зохигч “шүүхэд хүсэлт гаргах” замаар баримтыг шүүхээр бүрдүүлүүлэх, шүүхийн шийдвэрийн биелэлтийг баталгаажуулах арга хэмжээг авч болох тусгайлсан зохицуулалтыг хуулийн 67 дугаар зүйлийн 67.1.3., 69 дүгээр зүйл, 70 дугаар зүйлээр хэдийнээ зохицуулсан байдаг.

Тэгвэл захиргааны хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаанд хэргийн оролцогчийн хүсэл зоригоос хамааралгүйгээр шүүхээс “мөрдөн шалгах” зарчмыг хэрэгжүүлж байгаа нь энэ салбар эрх зүйн онцлогтой холбоотой “тэгш байдлыг” хангах зохицуулалт юм. Энэ нь эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаанд ч салбар эрх зүйн онцлогтой холбоотойгоор сэжигтний гэм бурууг нотлох үүргийг төр хүлээдэг, эрүүгийн процессын зорилтыг хэрэгжүүлж байгаа байгууллага, эрх бүхий албан тушаалтны эрх хэмжээг тусгайлан зохицуулдаг нь мөн л Үндсэн хуулийн зарчмыг салбар эрх зүй бүрийн онцлогт тохируулан хэрэгжүүлж байгаа явдал юм.

Б/. Процессын хуульд орсон дээрх нэмэлт нь Үндсэн хуулийн Арван дөрөвдүгээр зүйлийн 2 дахь хэсгийн “Хүнийг ... хөрөнгө чинээ, ...-ээр нь ялгаварлан гадуурхаж үл болно. ...” гэснийг зөрчсөн гэж үзэхээр байна. Үндсэн хуулийн энэ зохицуулалт нь нэн тэргүүнд ялгаварлалгүй, алагчлахгүй байхыг шаарддаг буюу энэ нь Арван дөрөвдүгээр зүйлийн 1 дэх хэсэгт заасан “... эрх тэгш байх” зарчимтай шууд хамааралтай байдаг.

Нэхэмжлэгчийн нэхэмжлэлдээ дурдсан этгээдийг “хариуцагч” гэж үздэг бөгөөд хариуцагчаар оролцох иргэн, аж ахуйн нэгж, төрийн байгууллага, төрийн бус байгууллага, хуулийн этгээдийн эрхгүй байгууллага, олон улсын байгууллага аль нь ч байсан “хэдий хэмжээний хөрөнгө, орлоготой, эсхүл хөрөнгө орлогогүй” байхаас үл хамааран шүүх иргэний хэргийг хянан шийдвэрлэх учиртай. Гэтэл “хариуцагч” гэж үзэж буй этгээдийнхээ хөрөнгө, орлогын мэдээллийг шүүхээр гаргуулах давуу байдлыг нэхэмжлэгчид хуулиар олгож байгаа нь хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаанд сөрөг үр дагавар үүсгэхийг үгүйсгэхгүй бөгөөд энэ нь Үндсэн хуулийн “... хөрөнгө чинээ, ... гээр нь ялгаварлан гадуурхаж үл болно.” гэж заасантай нийцэхээргүй байна.

В/. Үндсэн хуулийн Дөчин есдүгээр зүйлийн 1 дэх хэсэгт “Шүүгч хараат бус байж, гагцхүү хуульд захирагдана.” гэж заасан байдаг. Гэтэл хэрэг үүсгэсэн шүүгч хэргийн оролцогчийн аль нэг талд буюу нэхэмжлэгчийн талд үйлчлэх зохицуулалтыг Иргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуульд нэмэлтээр оруулсан нь “шүүгчийн хараат бус, хөндлөнгийн байх” Үндсэн хуулийн зарчимтай нийцэхгүй юм. Нэхэмжлэгчээс хариуцагчаа гэж сонгосон этгээдийн хөрөнгийн талаарх лавлагаа, тодорхойлолтыг эрх бүхий байгууллагаас гаргуулах ажиллагааг шүүх зохигчдын хүсэлтээр бус харин өөрийн санаачилгаар хийх үүргийг хуульчилж байгаа нь буруу юм. Өөрөөр хэлбэл, шүүхээр гаргуулсан дээрх баримт нь хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаанд талуудын мэтгэлцээний зүйл буюу нотлох баримтын хэмжээнд үнэлэгдэх сөрөг нөхцөл үүсч болохоор байна. Түүнчлэн, нэхэмжлэгч хариуцагчаа буруу сонгосон, хариуцагчаар татагдсан иргэн, хуулийн этгээд тухайн маргааны хариуцагч биш болох нь тогтоогдвол “төлбөр төлөх ёстой этгээд” гэдгийг шүүх урьдчилан тогтоож байгаатай адил үр дагаврыг бий болгож байна.

Г/. Шүүхээс үйлчилгээ авч буй талуудын эрхийг хуулиар тэнцвэржүүлэлгүйгээр, талуудын эрх тэгш байдлыг хангалгүйгээр, зөвхөн “хариуцагч”-аар татагдсан этгээдийн хуулиар хамгаалагдсан хувийн нууц, мэдээлэлд халдахыг дээрх хуулийн нэмэлтээр шүүхэд үүрэг болгож буй нь Үндсэн хуулийн Арван зургадугаар зүйлийн 13 дахь заалтад “... Иргэний хувийн ... нууц ...-ыг хуулиар хамгаална.”, мөн зүйлийн 17 дахь заалтад “... Хүний эрх, нэр төр, алдар хүнд ... хамгаалах зорилгоор задруулж үл болох төр, байгууллага, хувь хүний нууцыг хуулиар тогтоон хамгаална.”, Арван долдугаар зүйлийн 1 дэх хэсгийн 2 дахь заалтад “хүний нэр төр, алдар хүнд, эрх, хууль ёсны ашиг сонирхлыг хүндэтгэх;” гэж заасныг тус тус зөрчсөн гэж үзэхээр байна. Үндсэн хуулийн дээрх зохицуулалтын дагуу Монгол Улс нууцын асуудлыг хуулиар тогтоосон бөгөөд “хөрөнгө” энэхүү нууцын төрөлд хамаарсан байна.

Д/. Монгол Улс “Иргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай конвенци”- д 1999 оны 7 дугаар сарын 21-ний өдөр батлагдсан “Конвенцид нэгдэн орох тухай хууль”-иар нэгдэн орсон ба тус Конвенцийн Арван долдугаар зүйлд нийцэхгүй байгааг дурдах нь зүйтэй.

Хоёрдугаарт. Монгол Улсын Иргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн 2 дугаар зүйлээр Иргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 118 дугаар зүйлийн 118.5 дахь хэсэгт өөрчлөлт оруулжээ. Иргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 118 дугаар зүйлд шүүхээс гарах шийдвэрийн агуулгад тавигдах, нөхцөл шаардлагыг хуулиар тогтоож өгсөн байдаг.

Иргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 118 дугаар зүйлийн 118.5 дахь хэсгийн “...Шаардлагатай бол шийдвэр гүйцэтгүүлэх арга, журам, хугацааг заана. ...” гэснийг “Энэ хуулийн 67.1.5-д заасан тодорхойлолт, лавлагааг үндэслэн төлбөр гаргуулах хариуцагчийн хөрөнгө, орлого, эд хөрөнгийн эрхийг тодорхой тусган, шийдвэр гүйцэтгэх арга, журмыг зааж, хүний орон байр, бусад газарт нэвтрэх, төлбөр төлөгчийн бие, орон байр, бусад газар, эд хөрөнгөд үзлэг, нэгжлэг хийх, эд хөрөнгө битүүмжлэх, албадан барьцаалах, хураах, шийдвэр гүйцэтгэх ажиллагаа явуулахад шаардагдах бусад зөвшөөрөл олгоно.” гэж өөрчилснийг Монгол Улсын Үндсэн хуулийг зөрчсөн гэж үзэхээр байна. ...

Шүүх нь Үндсэн хуулиар тогтоосон зарчим болон хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны тусгай зарчимд захирагдаж, хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааг явуулдаг. Үндсэн хуульд заасан “Ардчилсан ёс, шударга ёс, эрх чөлөө, тэгш байдал, үндэсний эв нэгдлийг хангах, хууль дээдлэх нь төрийн үйл ажиллагааны үндсэн зарчим мөн. Хууль, шүүхийн өмнө эрх тэгш байх; шүүгч хараат бус байж гагцхүү хуульд захирагдах; хэрэг маргааныг хамтын зарчмаар шийдвэрлэх” гэсэн зарчмуудыг Үндсэн хуулийн зарчим гэх бөгөөд харин диспозитив буюу талуудын зарчим, мэтгэлцэх буюу шүүх хөндлөнгийн байх, шүүх хуралдааныг нээлттэй, тасралтгүй явуулах, монгол хэл дээр явуулах, эх хэлээрээ мэдүүлэг тайлбар өгөх, шүүхийн шийдвэр заавал биелэгдэх гэсэн зарчмуудыг хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны тусгай зарчим гэж үздэг.

Дээрх зарчмууд нь “... хүмүүнлэг иргэний ардчилсан нийгмийг цогцлуулан хөгжүүлэх” Үндсэн хуулийн эрхэм зорилгод хүрэхийн тулд шүүхээс шударга ёсыг тогтооход үндсэн үзэл баримтлал нь болдог. Тиймээс шүүхийн шударга байдал нь процессын шударга байдлаар тодорхойлогддог учиртай.

Үндсэн хуулийн Дөчин долдугаар зүйлийн 1 дэх хэсэгт “Монгол Улсад шүүх эрх мэдлийг гагцхүү шүүх хэрэгжүүлнэ.” гэж зааснаар шүүх нь талуудын мэтгэлцээний хүрээнд, хэрэгт авагдсан нотлох баримтад тулгуурлан, маргааны нөхцөл байдалд эрх зүйн дүгнэлт хийж, нэхэмжлэгчийн нэхэмжлэлийн шаардлагыг хангах эсэхийг хууль хэрэглэж шийдвэрлэдэг бүрэн эрхтэй цорын ганц байгууллага. Харин шүүх нь гаргасан шийдвэрээ “биелүүлнэ” гэсэн ойлголт байх боломжгүй бөгөөд хуульд заасан үндэслэл журмын дагуу тусгай чиг үүрэг бүхий байгууллага шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэлийн ажиллагааг явуулдаг, энэ харилцаа нь бие даасан хууль тогтоомжоор зохицуулагддаг, шийдвэр гүйцэтгэлийн ажиллагаатай холбоотой гарсан гомдлыг шүүх харьяалан шийдвэрлэдэг онцлогтой. ...

Шүүх хууль хэрэглэж шийдвэр гаргадаг бол шийдвэр гүйцэтгэлийн байгууллага нь хэргийн оролцогчоос шүүхэд гаргасан хүсэлтийн үндсэн дээр шүүхээс гаргасан гүйцэтгэх хуудсаар шүүхийн шийдвэрийг гүйцэтгэх эрх нь үүсдэг байгууллага юм. Тодруулбал, шүүхийн шийдвэр нь эрх зүйн эх сурвалж болох боломжтой тул гүйцэтгэх засаглалын чиг үүргийг хэрэгжүүлэх буюу хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийн ажлыг зохион

байгуулах, шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэлийн шинжтэй ажил үүрэгт оролцох нь Үндсэн хуулиар тогтоосон эрх мэдэл хуваарилах зарчимд харшлахаар байна.

Иргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 118 дугаар зүйлийн 118.5 дахь хэсэгт орсон өөрчлөлт нь 67 дугаар зүйлийн 67.5 дахь заалттай холбоотой байна. Иргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх ажиллагааны онцлог нь нэхэмжлэгчийн гаргасан нэхэмжлэлийн шаардлагын хэмжээ, хязгаарын хүрээнд хэргийг шийдвэрлэдэг бөгөөд Иргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 118 дугаар зүйлийн 118.5 дахь хэсэгт орсон өөрчлөлтөөр шүүх “нэхэмжлэлийн шаардлагад дурдаагүй, хэргийн оролцогчийн хүсэлт гаргаагүй” асуудлыг шүүх санаачилгаараа шийдвэрлэх нь Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Тавин хоёрдугаар зүйлийн 1 дэх хэсэгт “... шүүх хэрэг маргааныг ... шийдвэрлэнэ гэснийг зөрчсөн гэж үзэхээр байна. Өөрөөр хэлбэл, шүүхийн шийдвэр бүрийн Тогтоох хэсэгт “... төлбөр гаргуулах хариуцагчийн хөрөнгө, орлого, эд хөрөнгийн эрхийг тодорхой тусган, шийдвэр гүйцэтгэх арга, журмыг зааж, хүний орон байр, бусад газарт нэвтрэх, төлбөр төлөгчийн бие, орон байр, бусад газар, эд хөрөнгөд үзлэг, нэгжлэг хийх, эд хөрөнгө битүүмжлэх, албадан барьцаалах, хураах, шийдвэр гүйцэтгэх ажиллагаа явуулахад шаардагдах бусад зөвшөөрөл олгоно” гэж өөрчлөлт оруулсныг алдаатай, буруу томъёолол гэж үзэж байна.

Дээрх өөрчлөлтөөр шүүхийн шийдвэрийг хариуцагч сайн дураар биелүүлэх хуулиар олгосон боломж буюу төлбөр төлөгчийн эрхийг хязгаарлаж, харин шийдвэр гүйцэтгэлийн ажиллагааг шууд албадан явуулахыг шүүхийн шийдвэр бүрийн тогтоох хэсгээр шүүх шийдвэрлэх нь Үндсэн хуулийн Тавдугаар зүйлийн 3 дахь хэсэгт “Өмчлөгчийн эрхийг гагцхүү хуульд заасан үндэслэлээр хязгаарлаж болно.”, Арван зургадугаар зүйлийн 3 дахь заалтад “... хөдлөх, үл хөдлөх хөрөнгө шударгаар олж авах, эзэмших, өмчлөх, өв залгамжлуулах эрхтэй.”, Арван долдугаар зүйлийн 1 дэх хэсгийн 2 дахь заалтад “хүний нэр төр, алдар хүнд, эрх, хууль ёсны ашиг сонирхлыг хүндэтгэх;”, Арван есдүгээр зүйлийн 2 дахь хэсэгт “Онц болон дайны байдал зарласан тохиолдолд Үндсэн хууль, бусад хуульд заасан хүний эрх, эрх чөлөөг гагцхүү хуулиар хязгаарлаж болно.” гэснийг тус тус зөрчсөн гэж тайлбарлахаар нөхцөл юм. Өөрөөр хэлбэл, төлбөр төлөх үүрэгтэй болсон этгээд шүүхийн шийдвэрийг сайн дураараа биелүүлэх буюу өөрийн ямар хөрөнгийн, аль хэсгээс төлбөрөө барагдуулах тухай шийдвэр гаргах өмчлөгчийн эрхийг зөрчиж байна.

2017 оны 6 дугаар сарын 09-ний өдөр батлагдсан “Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэлийн тухай хууль”-ийн шинэчилсэн найруулгатай холбогдон Иргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай 2017 оны 6 дугаар сарын 09-ний өдрийн хууль гарсан.

Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэлийн тухай хуулийн 44 дүгээр зүйлд зааснаар “Иргэний шийдвэр гүйцэтгэлийн ажиллагааг баталгаажуулах арга хэмжээ”-нд 17 төрлийн ажиллагааг хамруулсан байх бөгөөд шийдвэр гүйцэтгэлийн байгууллага нь дээрх ажиллагааг хуулиар тогтоосон арга, журмын дагуу хэрэгжүүлэх үүрэгтэй. Энэ хуулийн 20 дугаар зүйлийн 20.3, 20.5 дахь хэсэг нь Иргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 118 дугаар зүйлийн 118.5 дахь хэсэгт орсон өөрчлөлттэй шууд холбоотой бөгөөд энэ нь Үндсэн хуулийн “Шүүх эрх мэдлийг гагцхүү шүүх хэрэгжүүлэх” гэж заасныг зөрчсөн гэж үзэхээр байгааг дурдах нь зүйтэй.

Монгол Улсын дээд шүүхээс Үндсэн хуулийн цэцэд хүсэлт болгох нь:

Иргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн 1 дүгээр зүйл: “Иргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 67 дугаар зүйлд доор дурдсан агуулгатай 67.1.5 дахь заалт нэмсүгэй. 67.1.5: “хариуцагчийн хөрөнгө, орлого, эд хөрөнгийн эрхийн талаар холбогдох байгууллагаас лавлагаа авах”, мөн хуулийн 2 дугаар зүйл: “Иргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 118 дугаар зүйлийн 118.5 дахь хэсгийн “шаардлагатай бол шийдвэр гүйцэтгүүлэх арга журмыг заана” гэснийг “Энэ хуулийн 67.1.5-д заасан тодорхойлолт лавлагааг үндэслэн төлбөр гаргуулах хариуцагчийн хөрөнгө, орлого, эд хөрөнгийн эрхийг тодорхой тусган, шийдвэр гүйцэтгэх арга журмыг зааж, хүний орон байр, бусад газар, эд хөрөнгөд үзлэг, нэгжлэг хийх, эд хөрөнгө битүүмжлэх, албадан барьцаалах, хураах, шийдвэр гүйцэтгэх ажиллагааг явуулахад шаардагдах бусад зөвшөөрөл олгоно” гэж өөрчилсүгэй хэмээн хуульчилсан нь Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Тавдугаар зүйлийн 3, Арван дөрөвдүгээр зүйлийн 1, 2 дахь хэсэг, Арван зургадугаар зүйлийн 3, 13, 17 дахь заалт, Арван долдугаар зүйлийн 1 дэх хэсгийн 2 дахь заалт, Арван есдүгээр зүйлийн 2, Дөчин долдугаар зүйлийн 1, Дөчин есдүгээр зүйлийн 1 дэх хэсэгт заасныг зөрчсөн эсэх талаар дүгнэлт гаргаж өгнө үү.” гэсэн байна.

Хоёр. Монгол Улсын Их Хурлын итгэмжлэгдсэн төлөөлөгч, Улсын Их Хурлын гишүүн Н.Учрал Үндсэн хуулийн цэцэд ирүүлсэн тайлбартаа:

“... 1.Хууль тогтоогч Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Арван зургадугаар зүйлийн 14 дэх заалтад “... бусдын хууль бусаар учруулсан хохирлыг нөхөн төлүүлэх ... эрхтэй.”, Арван есдүгээр зүйлийн 1 дэх хэсэгт “Төрөөс ... хөндөгдсөн эрхийг сэргээн эдлүүлэх үүргийг иргэний өмнө хариуцна.” гэж тус тус заасныг үндэслэн Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх тухай хуулийн шинэчилсэн найруулга болон хамт өргөн мэдүүлсэн Иргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслүүдийг баталсан.

Өөрөөр хэлбэл дээрх хуулиуд нь бүхэлдээ хохирогч бүр хууль бус үйлдэл, эс үйлдэхүйн улмаас учирсан хохирлоо гэм буруутай, гэм хор учруулсан этгээдээр нөхөн төлүүлэх, зөрчигдсөн эрхээ сэргээн эдлэх тэгш эрх, боломжтой байж, уг эрхээ баталгаатай эдлэх, шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх ажиллагаа үр дүнтэй, түргэн шуурхай, бүрэн дүүрэн, хуулийн дагуу явагдах баталгааг бүрдүүлэхэд чиглэгдсэн.

Эрх, хууль ёсны ашиг сонирхол нь хөндөгдсөн этгээд шүүхэд хандсан үеэс буюу тухайн маргааныг шүүхээр хянан шийдвэрлэх ажиллагаанаас эхлэн шүүх нь төрөөс иргэнийхээ өмнө Үндсэн хуулиар хүлээсэн зөрчигдсөн эрхийг сэргээн эдлүүлэх үүргийг биелүүлэх арга хэмжээг авч ажиллах ёстой.

Ингэхийн тулд шүүхээс хариуцагчийн эд хөрөнгийг хамгаалах, шүүхийн шийдвэрийн биелэлтийг баталгаажуулах талаарх хуулийн зохицуулалтыг бодитой хэрэгжих нөхцөлийг бүрдүүлэх, хариуцагч өөрийн хөрөнгө, орлогыг нуух, бусдад шилжүүлдэг байдлыг халах шаардлага бий болсон.

Дээр дурдсанчлан Иргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 69 дүгээр зүйлээр шүүх эрх мэдлийн байгууллагад шүүхээс гарах шийдвэрийн биелэлтийг баталгаажуулах арга хэмжээ авах бүрэн эрхийг олгосон. Хуулийн дээрх зохицуулалтыг шүүхээс хэрэгжүүлэхийн тулд хариуцагч буюу төлбөр төлөгч нь хаана, ямар, хэр хэмжээний хөрөнгө, орлоготой болохыг лавлаж, тодруулан тогтоох шаардлагатай бөгөөд

мөн хуулийн 67 дугаар зүйлийн 67.1.5 дахь заалтаар шүүхэд энэ эрх буюу боломжийг хууль тогтоогч олгосон байна. Шүүх төлбөр төлөгчийн өмч хөрөнгийн байдлыг мэдэхгүйгээр дээр дурдсан хөрөнгө хамгаалах, шийдвэр баталгаажуулах арга хэмжээг авах боломж байхгүй юм.

Иргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 67 дугаар зүйлийн 67.1.5 дахь заалтад “хариуцагчийн хөрөнгө, орлого, эд хөрөнгийн эрхийн талаар холбогдох байгууллагаас тодорхойлолт, лавлагаа авах.” гэж заасан нь шүүхэд аль нэг талын нэрийн өмнөөс нотлох баримт цуглуулах үүрэг хүлээлгээгүй буюу Улсын дээд шүүхийн хүсэлтэд дурдсанчлан “иргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх ажиллагааны суурь зарчим”-д халдсан шинж, утга агуулаагүй.

2. Шүүхээс аливаа хэрэг маргааныг хянан шийдвэрлэх үйл ажиллагаа нь түүний үр дүнд гарах шийдвэрийг биелүүлэх ажиллагаатай салшгүй холбоотой байдаг. Учир нь шүүх, түүний шийдвэр нь иргэний эрх, хууль ёсны ашиг сонирхол зөрчигдсөн эсэхийг тогтоодог бөгөөд харин шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх ажиллагаа нь шүүхийн тогтоосон зөрчигдсөн эрх, хууль ёсны ашиг сонирхлыг бодитоор сэргээн эдлүүлэх, шүүхийн шийдвэрийг хэрэгжүүлэхэд чиглэгдсэн байдаг.

Шүүхээс хариуцагчийн эд хөрөнгийг хамгаалах, шүүхийн шийдвэрийн биелэлтийг баталгаажуулах хангалттай арга хэмжээг авахгүй байгаагаас буюу гарсан шийдвэр нь биелэгдэх боломжтой эсэхэд хайхрамжгүй хандсанаар нэхэмжлэгчийн эрх, хууль ёсны ашиг сонирхлыг сэргээн эдлүүлэхэд хүндрэл бий болох, шүүхийн шийдвэрийг албадан гүйцэтгэх ажиллагаа хийх боломжгүй, төлбөр төлөгч хөрөнгө, орлогоо нуун далдлах, бусдад шилжүүлэх, үрэгдүүлэх нөхцөлийг үүсгэж байдаг.

Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх ерөнхий газраас ирүүлсэн тоо баримтаас харахад шүүхээс татан буугдсан хадгаламж, зээлийн хоршоодын 8301 хохирогчид нийт 72.4 тэрбум төгрөг олгохоор шийдвэрлэгдсэн ч 29.2 тэрбум төгрөгийн үнэлгээтэй 69.515 ширхэг хөрөнгийг төлбөрт тооцохоор шийдвэртээ заасан нь нийт хохирлын 40 хувьтай тэнцэх бөгөөд үлдсэн хувийг хэрхэн яаж төлүүлэх нь тодорхойгүй буюу шүүхийн шийдвэр биелэгдэх боломжгүй нөхцөл байдлыг үүсгэсэн байдаг. ...

Улсын дээд шүүхээс Үндсэн хуулийн цэцэд хүргүүлсэн хүсэлтдээ Иргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 67 дугаар зүйлийн 67.1.5 дахь заалт нь иргэний хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны зарчимд

нийцээгүй бөгөөд шаардлагатай тохиолдолд тус хуулийн 69 дүгээр зүйл болон 67 дугаар зүйлийн 67.1.3 дахь заалтад зааснаар талууд шүүхэд хүсэлт гаргах замаар шүүхийн шийдвэрийн биелэлтийг баталгаажуулах болон нотлох баримтыг шүүхээр бүрдүүлэх зохицуулалтыг аль хэдийн бүрдүүлсэн гэжээ.

Иргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 38 дугаар зүйлийн 38.6 дахь хэсэгт “Хэргийг хянан шийдвэрлэхэд зайлшгүй шаардлагатай нотлох баримт нь төр, байгууллага, хувь хүний нууцтай холбоотой; өөр улс, орон нутагт байгаа учраас зохигч тэдгээрийг өөрөө олж авах боломжгүй; түүнчлэн туршилт, үзлэг, таньж олуулах, шинжилгээ хийлгэх, гэрчийн мэдүүлэг авах тохиолдолд нотлох баримтыг хэргийн оролцогчийн хүсэлтээр шүүх бүрдүүлнэ.” гэж заасан нь Улсын дээд шүүхийн Үндсэн хуулийн цэцэд ирүүлсэн хүсэлтэд дурдсан “талуудын зарчим”, “шүүх хөндлөнгийн байх” зарчмыг мөн үгүйсгэх үндэслэл болж байна. Хэрвээ Улсын дээд шүүх Иргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 67 дугаар зүйлийн 67.1.5 дахь заалтыг Үндсэн хуулийн зөрчлийг агуулж байна гэж үзвэл мөн хуулийн 67 дугаар зүйлийн 67.1.3 дахь заалтыг хэрхэн ойлгож, хэрэглэж ирснийг тодруулах шаардлагатай юм.

Өөрөөр хэлбэл Иргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 67 дугаар зүйлийн 67.1.3 дахь заалтад “хэргийн оролцогчийн гаргасан хүсэлтийг шүүх үндэслэлтэй гэж үзвэл энэ хуулийн 38.6-д заасан ажиллагааг явуулах.” гэж заасан нь мөн хуулийн 67 дугаар зүйлийн 67.1.5 дахь заалтаас илүүтэйгээр шүүхэд нотлох баримт цуглуулах үүрэг хүлээлгэсэн байх магадлалтай бөгөөд хуулийн 67 дугаар зүйлийн 67.1.5 дахь заалт нь мөн зүйлийн 67.1.3 дахь заалттай харьцуулахад нотлох баримт цуглуулах үүргийг шүүхэд хүлээлгээгүй, зөвхөн лавлагаа, тодорхойлолт авах, ингэхдээ “шүүхээс мөрдөн шалгах зарчмыг хэрэгжүүлээгүй” хэн нэгэн этгээдэд үндэслэлгүйгээр давуу байдал бий болгох утга, санаа агуулаагүйгээрээ, түүнчлэн мөн хуулийн 69 дүгээр зүйлтэй харьцуулахад хариуцагчийн өмч хөрөнгө, өмчлөх эрхэд халдсан агуулгагүй байна.

Дээр дурдсанаас үзвэл Улсын дээд шүүх хуулийг ялгамжтайгаар ойлгож, Үндсэн хуульд нийцэж байгаа мэтээр тайлбарлан, нэхэмжлэгч этгээдийн хууль ёсны ашиг сонирхлыг хамгаалахад чиглэсэн зохицуулалтыг шүүхийн эрх ашигт нийцэхгүй буюу шүүхэд нэмэлт үүрэг бий болгосон,

шүүхийн ачааллыг нэмсэн гэх шалтгаанаар Үндсэн хууль зөрчсөн гэж үзэж, хууль тогтоох байгууллагаас баталсан хуулийн үзэл баримтлалыг алдагдуулж болохгүй гэж үзэж байна.

Улсын дээд шүүхийн хүсэлтэд дурдсанчлан иргэний өмч, хөрөнгөтэй холбоотой мэдээ, мэдээлэл нь холбогдох хуулиар нууцад хамаарах бөгөөд эдгээр мэдээллийг зөвхөн хуулиар эрх олгогдсон байгууллага, албан тушаалтан буюу шүүх авах эрхтэй байдаг. Ийм ч учраас иргэний хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны нэг тал болох нэхэмжлэгч нь хариуцагчийн өмч хөрөнгийн талаар мэдээлэл байхгүй, олж авах боломжгүй тул уг мэдээллийг гаргуулах талаар шүүхэд хандахад шүүх хүсэлтийг хүлээж авдаггүй, үүнээс улбаалан өмч хөрөнгийн талаар тодорхой мэдээлэл байхгүй учраас нэхэмжлэгчийн шүүхээс гаргах шийдвэрийн биелэлтийг баталгаажуулах тухай хүсэлтийг “битүүмжлэх дансны дугаар, эсхүл эд хөрөнгийн талаарх мэдээллийг олж ирэх үүргийг нэхэмжлэгчид өгч” шүүх Иргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 69 дүгээр зүйлд заасан арга хэмжээг авдаггүй.

Иргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 69 дүгээр зүйлийн зохицуулалтын хүрээнд жилд 2000 гаруй шүүхээс гарах шийдвэрийн биелэлтийг баталгаажуулах шүүгчийн захирамжийг албадан гүйцэтгэж байгаа нь шүүхээр шийдвэрлэж буй нийт хэрэг, маргааны тоотой харьцуулахад зөвхөн 5 хувьд энэ төрлийн арга хэмжээг шүүхээс авч байгаа нь харагдаж байна.

3. Хууль тогтоогч шүүх шийдвэртээ төлбөр төлөгчийн ямар хөрөнгө, орлого, эрхээс төлбөрийг гаргуулах талаар тодорхой заадаггүйгээс шийдвэр гүйцэтгэгч шийдвэр гүйцэтгэх ажиллагааг төлбөр төлөгчийн бүх хөрөнгөд явуулж, төлбөр төлөгчийн өмчлөх эрхэд өөрийн үзэмжээр халддаг, түүнчлэн, иргэний Үндсэн хуулиар хамгаалагдсан орон байрны халдашгүй байдалд шүүхийн шийдвэргүйгээр халдах буюу шаардлагагүй байхад орон байранд хүчээр нэвтэрч, иргэдийг айлгадаг байдлыг өөрчлөхийн тулд Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх тухай хуулийн 20 дугаар зүйл болон Иргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 67 дугаар зүйл, 118 дугаар зүйлүүдээр дээрх эрхийг хамгаалах зохицуулалтуудыг нарийвчлан тодорхой хуульчилсан.

Ийнхүү шүүхээс төлбөр төлөгчийн хөрөнгийн талаарх лавлагааг үндэслэн төлбөр төлөгчийн төлбөрт гаргуулах хөрөнгийг тодорхой зааж өгснөөр нэг талаас хохирсон төлбөр авагчийн эрх, хууль ёсны ашиг

сонирхлыг хурдан хангаж хохирлыг барагдуулах, нөгөө талаас төлбөр төлөгчийн өмчлөх эрхэд шүүхийн шийдвэргүйгээр халдах, төлбөр төлөгчийн хөрөнгийг үнэгүйдүүлэх явдлыг таслан зогсоох зэрэг төлбөр төлөгчийн эрхийг хамгаалах, түүнчлэн Монгол Улсын нэрийн өмнөөс гарсан хуулийн хүчин төгөлдөр шүүхийн шийдвэр бодитоор биелэх, шийдвэр гүйцэтгэх ажиллагаа ашиг сонирхлын зөрчилгүй, шуурхай биелэгдэх боломж бүрдсэн.

Шүүхийн шийдвэр болон гүйцэтгэх баримт бичигт төлбөр төлөгчийн төлбөрт гаргуулах хөрөнгө, орлогыг тодорхой заахын тулд төлбөр төлөгчийн нэр дээр ямар хөрөнгө, орлого хаана байгааг мэдэж байх шаардлага хууль ёсоор тавигдсан бөгөөд үүнийг шийдвэрлэхийн тулд шүүгчид холбогдох байгууллагаас лавлагаа, тодорхойлолт авах эрхийг нь хуулийн дагуу нээж өгсөн. Харин Улсын дээд шүүхийн хүсэлтэд дурдсанчлан хүний өмчлөх эрхэд халдсан, иргэний эрх зүйн суурь зарчмыг алдагдуулсан зүйл байхгүй бөгөөд хууль хоорондын уялдаа холбоог хангасан зохицуулалтыг Иргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуульд нэмсэн болно.

Түүнчлэн, Засгийн газраас Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төслийг боловсруулах шатанд Улсын дээд шүүхээс холбогдох санал авахаар хуулийн төслийг илгээж, шүүхээс “тусгайлан өгөх саналгүй” буюу хуулийн төслийг дэмжсэн саналыг өгч байсан бөгөөд хуулийн төслийг Засгийн газрын түвшинд боловсруулах болон Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлсний дараа төслийг нэгдсэн хуралдаанаар хэлэлцүүлэх, батлуулах бэлтгэл хангах ажлын хэсэгт аль алинд нь нийслэлийн болон Улсын дээд шүүхийн төлөөлөл орж ажилласан болохыг дурдах нь зүйтэй.

Дээр дурдсаныг үндэслэн Иргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 67 дугаар зүйлийн 67.1.5 дахь заалт, 118 дугаар зүйлийн 118.5 дахь хэсгийн зарим заалт Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Тавдугаар зүйлийн 3 дахь хэсэг, Арван дөрөвдүгээр зүйлийн 1, 2 дахь хэсэг, Арван зургадугаар зүйлийн 3, 13, 17 дахь заалт, Арван долдугаар зүйлийн 1 дэх хэсгийн 2 дахь заалт, Арван есдүгээр зүйлийн 2 дахь хэсэг, Дөчин долдугаар зүйлийн 1 дэх хэсэг, Дөчин есдүгээр зүйлийн 1 хэсгийн холбогдох заалтыг зөрчөөгүй гэсэн тайлбарыг үүгээр Танд уламжилж байна.” гэжээ.

ҮНДЭСЛЭЛ:

1. Иргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх ажиллагааны онцлог нь уг ажиллагаанд удирдлага болгодог тусгай зарчим болох диспозитив буюу иргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх ажиллагааг зохигчдын санаачилга, хүсэлтийн үндсэн дээр явуулах болон мэтгэлцэх зарчимд үндэслэдэг явдал юм.

Дээрх зарчмуудын агуулга нь зохигчид хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааг эхлүүлэх, үргэлжлүүлэх, төгсгөх асуудлаа бие даан чөлөөтэй хэрэгжүүлэх, Иргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуульд заасан эрхээ эдлэх эсэхээ өөрийн хүсэл сонирхол, санаачилгаараа шийдэх, нэхэмжлэгч нэхэмжлэлийн шаардлага, маргааны үйл баримт, хариуцагчийн гэм бурууг нотолж, татгалзлыг үгүйсгэх, хариуцагч нэхэмжлэгчийн шаардлагыг татгалзах, түүнийхээ үндэслэлийг нотлох үүрэгтэй байдаг оршино. Иргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 38 дугаар зүйлийн 38.1 дэх хэсэгт “Зохигч, гуравдагч этгээд, тэдгээрийн төлөөлөгч буюу өмгөөлөгч нь өөрийн шаардлага ба татгалзлын үндэс болж байгаа байдлын талаархи нотлох баримтаа өөрөө гаргаж өгөх, цуглуулах үүрэгтэй.” хэмээн дээрх зарчмыг хуульчилсан байна.

2. Хэргийг хянан шийдвэрлэхэд зайлшгүй шаардлагатай нотлох баримт нь төр, байгууллага, хувь хүний нууцтай холбоотой; өөр улс, орон нутагт байгаа учраас зохигч тэдгээрийг өөрөө олж авах боломжгүй; түүнчлэн туршилт, үзлэг, таньж олуулах, шинжилгээ хийлгэх, гэрчийн мэдүүлэг авах тохиолдолд нотлох баримтыг хэргийн оролцогчийн хүсэлтээр шүүх бүрдүүлдэг ба зохигч аль нэг талын хүсэлтээр эсрэг талаас нотлох баримтыг шүүх албадан гаргуулж болохоор хуульд заасан.

Харин хэргийн үйл баримтыг иргэний хэргийн шүүх өөрийн санаачилгаар тогтоохгүй бөгөөд талуудын зүгээс шүүхэд гаргаж өгсөн нотлох баримтыг хөндлөнгийн байр сууринаас шинжлэн судалж маргааныг шийдвэрлэдэг.

3. Иргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх ажиллагаанд зохигчид нотлох баримт гаргах, цуглуулах, тайлбараа өгөх зэргээр тэгш эрхтэй оролцдог. Иргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуульд нэхэмжлэлийг хүлээн авч хэрэг үүсгэсэн шүүгчийн заавал явуулах

ажиллагаанд хариуцагчийн хөрөнгө, орлого, эд хөрөнгийн эрхийн талаар холбогдох байгууллагаас тодорхойлолт, лавлагаа авахаар заасан нь шүүгч өөрөө нотлох баримт бүрдүүлэхийг үүрэгжүүлсэн гэж үзэхээр байна.

Иймд Монгол Улсын Их Хурлаас 2017 оны 6 дугаар сарын 09-ний өдөр баталсан Иргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулиар өөрчлөлт оруулсан Иргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 67 дугаар зүйлийн 67.1.5 дахь заалт, 118 дугаар зүйлийн 118.5 дахь хэсгийн заалт нь иргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх ажиллагааны тусгай зарчим болон зохигчдын тэгш эрхийн зарчмыг алдагдуулж байгаагаараа Үндсэн хуулийн Арван дөрөвдүгээр зүйлийн 1 дэх хэсгийн “Монгол Улсад хууль ёсоор оршин суугаа хүн бүр хууль, шүүхийн өмнө эрх тэгш байна.” гэснийг зөрчсөн гэж үзэх үндэслэлтэй байна.

4. Иргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн дээрх заалтууд нь Үндсэн хуулийн Тавдугаар зүйлийн 3 дахь хэсэг, Арван дөрөвдүгээр зүйлийн 2 дахь хэсэг, Арван зургадугаар зүйлийн 3, 13, 17 дахь заалт, Арван долдугаар зүйлийн 1 дэх хэсгийн 2 дахь заалт, Арван есдүгээр зүйлийн 2 дахь хэсэг, Дөчин долдугаар зүйлийн 1 дэх хэсэг, Дөчин есдүгээр зүйлийн 1 дэх хэсгийн холбогдох заалтыг зөрчсөн гэх үндэслэл тогтоогдохгүй байна.

Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Жаран дөрөвдүгээр зүйлийн 1 дэх хэсэг, Жаран зургадугаар зүйлийн 2 дахь хэсгийн 1 дэх заалт, Үндсэн хуулийн цэцэд маргаан хянан шийдвэрлэх ажиллагааны тухай хуулийн 31, 32 дугаар зүйлийг тус тус удирдлага болгон

МОНГОЛ УЛСЫН ҮНДСЭН ХУУЛИЙН НЭРИЙН ӨМНӨӨС ДҮГНЭЛТ ГАРГАХ нь:

1. Монгол Улсын Их Хурлаас 2017 оны 6 дугаар сарын 09-ний өдөр баталсан Иргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн 1, 2 дугаар зүйлээр нэмэлт, өөрчлөлт оруулсан Иргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 67 дугаар зүйлийн 67.1.5 дахь заалтад “хариуцагчийн хөрөнгө, орлого, эд хөрөнгийн эрхийн талаар холбогдох байгууллагаас тодорхойлолт, лавлагаа авах.”, 118 дугаар зүйлийн 118.5 дахь хэсэгт “... Энэ хуулийн 67.1.5-д

заасан тодорхойлолт, лавлагааг үндэслэн төлбөр гаргуулах хариуцагчийн хөрөнгө, орлого, эд хөрөнгийн эрхийг тодорхой тусган, ..." гэж заасан нь Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Арван дөрөвдүгээр зүйлийн 1 дэх хэсгийн "Монгол Улсад хууль ёсоор оршин суугаа хүн бүр хууль, шүүхийн өмнө эрх тэгш байна." гэснийг зөрчсөн байна.

2. Иргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 67 дугаар зүйлийн 67.1.5 дахь заалт, 118 дугаар зүйлийн 118.5 дахь хэсгийн холбогдох заалт нь Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Тавдугаар зүйлийн 3 дахь хэсэгт "Өмчлөгчийн эрхийг гагцхүү хуульд заасан үндэслэлээр хязгаарлаж болно.", Арван дөрөвдүгээр зүйлийн 2 дахь хэсэгт "Хүнийг ... хөрөнгө чинээ, ...-ээр нь ялгаварлан гадуурхаж үл болно. ...", Арван зургадугаар зүйлийн 3 дахь хэсэгт "хөдлөх, үл хөдлөх хөрөнгө шударгаар олж авах, эзэмших, өмчлөх, өв залгамжлуулах эрхтэй. Хувийн өмчийг хууль бусаар хураах, дайчлан авахыг хориглоно. Төр, түүний эрх бүхий байгууллага нь нийгмийн зайлшгүй хэрэгцээг үндэслэн хувийн өмчийн эд хөрөнгийг дайчлан авбал нөхөх олговор, үнийг төлнө," мөн зүйлийн 13 дахь заалтад "... Иргэний хувийн ... нууц ...-ыг хуулиар хамгаална.", мөн зүйлийн 17 дахь заалтад "... төр, байгууллага, хувь хүний нууцыг хуулиар тогтоон хамгаална," Арван долдугаар зүйлийн 1 дэх хэсгийн 2 дахь заалтад "хүний нэр төр, алдар хүнд, эрх, хууль ёсны ашиг сонирхлыг хүндэтгэх," Арван есдүгээр зүйлийн 2 дахь хэсэгт "Онц болон дайны байдал зарласан тохиолдолд Үндсэн хууль, бусад хуульд заасан хүний эрх, эрх чөлөөг гагцхүү хуулиар хязгаарлаж болно. ...", Дөчин долдугаар зүйлийн 1 дэх хэсэгт "Монгол Улсад шүүх эрх мэдлийг гагцхүү шүүх хэрэгжүүлнэ.", Дөчин есдүгээр зүйлийн 1 дэх хэсэгт "Шүүгч хараат бус байж, гагцхүү хуульд захирагдана." гэсэн заалтыг тус тус зөрчөөгүй байна.

3. Иргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 67 дугаар зүйлийн 67.1.5 дахь заалтад "хариуцагчийн хөрөнгө, орлого, эд хөрөнгийн эрхийн талаар холбогдох байгууллагаас тодорхойлолт, лавлагаа авах.", 118 дугаар зүйлийн 118.5 дахь хэсэгт "... Энэ хуулийн 67.1.5-д заасан тодорхойлолт, лавлагааг үндэслэн төлбөр гаргуулах хариуцагчийн хөрөнгө, орлого, эд хөрөнгийн эрхийг тодорхой тусган, ..." гэж заасныг Үндсэн хуулийн цэцэд маргаан хянан шийдвэрлэх ажиллагааны тухай хуулийн 32 дугаар зүйлийн 4 дэх хэсэгт заасны дагуу 2018 оны 2 дугаар сарын 02-ны өдрөөс эхлэн түдгэлзүүлсүгэй.

4. Энэхүү дүгнэлтийг Үндсэн хуулийн цэцэд маргаан хянан шийдвэрлэх ажиллагааны тухай хуулийн 36 дугаар зүйлийн 2 дахь хэсэгт заасны дагуу хүлээн авснаас хойш 15 хоногийн дотор хэлэлцэж, хариу ирүүлэхийг Улсын Их Хуралд уламжилсугай.

ДАРГАЛАГЧ

Д.СУГАР

ГИШҮҮД

**Н.ЧИНБАТ
Д.НАРАНЧИМЭГ
Д.СОЛОНГО
Д.ГАНЗОРИГ**

Хаяг:

“Төрийн мэдээлэл” эмхэтгэлийн редакц,
Улаанбаатар-14201, Төрийн ордон 124 тоот
И-мэйл: turiin_medeel@parliament.mn

Утас: 262420

Хэвлэлийн хуудас: 2.75

Индекс: 200003